

Kvalitetsrapport förskola läsår 2021/2022

Helsingborgs stads skolor

Innehållsförteckning

1.	Inledning	4
2.	Normer och värden	7
3.	Omsorg, utveckling och lärande	10
4.	Förskola och hem	16
5.	Övergång och samverkan.....	18
6.	Rektorns och förskollärares ledarskap	19
7.	Diskussion	22
8.	Bilaga 1 Barn, personal, ekonomi, lokaler och stöd	26
9.	Bilaga 2 Förteckning över förskolor	36
10.	Bilaga 3 Enkät svar ur Skoltempen 2021/22.....	40
11.	Bilaga 4 Smartare kvalitetsuppföljning i förskolan	41

Tabellförteckning

Tabell 1 Enkät svar om barns utveckling och stimulans	15
Tabell 2 Enkät svar om information och bemötande.....	17
Tabell 3 Enkät svar, Skoltempen 2021/22, pedagog svar.....	20
Tabell 4 Enkät svar, Skoltempen 2021/22, pedagog svar.....	20
Tabell 5 Enkät svar, Skoltempen 2021/22, pedagog svar.....	21
Tabell 6 Enkät svar, Skoltempen 2021/22, pedagog svar.....	21
Tabell 7 Andel barn i förskola mer än 15 timmar i veckan, 2017-2021, Helsingborgs stad, kommunal regi	27
Tabell 8 Antal barn per heltidstjänst i förskolan, kommunal regi, Helsingborg och riket	30
Tabell 9 Förskolans personal, kommunal regi, Helsingborg och riket.....	30
Tabell 10: Antal genomförda VFU-perioder, läsår 21/22.....	31
Tabell 11 Antal förstelärare i förskola 2018—2022	32

Figurförteckning

Figur 1 Antal barn inskrivna i inskrivna barn på förskolan efter regi, 2011– 2021, skolkommun Helsingborg.	26
Figur 2 Andel barn i förskola, fristående regi	27

1. Inledning

Läget inom de kommunala förskolorna beskrivs årligen i en kvalitetsrapport. I kvalitetsrapporten beskrivs förutsättningar, genomförda insatser, måluppfyllelse och identifierade utvecklingsbehov. Rapporten utgör ett underlag för huvudmannens styrning av verksamheten. Denna kvalitetsrapport avser läsåret 2021- 2022.

1.1 Förskolans uppgift och uppdrag

Förskolan styrs av skollagen (2010:800) och läroplanerna. Enligt skollagen ska förskolan stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Förskolan ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap och förbereda barnen för fortsatt utbildning.¹

Barn ska från och med ett års ålder erbjudas förskola i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Barn ska från och med höstterminen det år barnet fyller tre år erbjudas allmän förskola under minst 525 timmar om året. Barn, vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga enligt föräldraledighetslagen (1995:584) för vård av annat barn, ska från och med ett års ålder erbjudas förskola under minst tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver.²

I läroplanerna anges förskolans värdegrund och uppdrag. I läroplanen anges också mål och riktlinjer för förskolan.

1.2 Nämndens inriktning och mål

Barn- och utbildningsnämnden i Helsingborgs stad har i uppdrag att skapa de bästa förutsättningarna för barn och ungas uppväxt, vidare studier, arbete och ett hållbart liv (ur barn- och utbildningsnämndens reglemente).

Barn- och utbildningsnämnden har slagit fast följande inriktning: "Kunskap och lärande är fokus för stadens förskolor och skolor. Alla barn och elever ska ges förutsättningar att utvecklas och nå målen. Särskild vikt ska läggas vid kunskaper i språk och matematik samt skolans kompensatoriska uppdrag. Barn och elever ska känna sig trygga, få stöd i sin personliga utveckling och utveckla sin lust att lära. De ska rustas för en framtid i förändring, där hållbarhet, respekt för demokrati och människors lika värde är centrala begrepp." Genom inriktningen talar nämnden om i vilken riktning politiken vill utveckla verksamheten.

¹ 8 § skollagen (2010:800)

² 8 § skollagen (2010:800)

Nämnden har beslutat om tre mål för läsåret 2021-2022:

- Andelen elever med hög frånvaro ska halveras
- Andelen grundskoleelever som uppnår behörighet till gymnasieskolan ska öka.
- Andelen elever som klarar gymnasieskolan på tre år ska öka.

Förskolan bidrar till nämndens mål genom att utforma verksamheten så att barnen får en bra grund för att klara grundskolan och gymnasieskolan med godkända resultat.

1.3 Verksamhetsstyrning och systematiskt kvalitetsarbete

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. Samma gäller för skolenheterna. Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet. Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet ska vara att de mål som finns för utbildningen i skollagen och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.³

Det systematiska kvalitetsarbetet och verksamhetsstyrningen hänger ihop. Genom att analysera verksamhetens resultat kan utvecklingsområden identifieras, insatser planeras, genomföras och följas upp. Uppföljningen visar om insatserna är tillräckliga eller om de behöver revideras. Detta är ett arbete som sker på alla nivåer i organisationen; i förskolan, i klassrummet, i arbetslag, på skolnivå, på förvaltningsnivå och i nämnden. Genom verksamhetsstyrningen länkas de olika nivåerna i styrkedjan ihop så att alla tar ett gemensamt ansvar för de utmaningar som finns.

Nulägeskoll/nulägesanalys⁴, verksamhetsplan och verksamhetsdialoger är de bärande elementen i verksamhetsstyrningen i Helsingborgs stad och dessa tillämpas även inom utbildningsområdet. Genom nulägeskollen/nulägesanalysen får chefer och medarbetare god kännedom om verksamhets utfall, dess styrkor, svagheter och vad som orsakar dessa. I verksamhetsplanen beskrivs vilka de största utmaningarna är, hur verksamheten vill komma tillrätta med utmaningarna och vad man därigenom vill uppnå. I verksamhetsdialogerna förs en dialog om utfall, utvecklingsområden och förutsättningar. Verksamhetsdialogerna syftar till att nå samsyn om utfallet, vilka utmaningar som finns och hur dessa ska hanteras. Verksamhetsdialoger sker på alla nivåer i styrkedjan.

Utbildningsdirektören pekar i verksamhetsplanen för Helsingborgs stads skolor ut prioriteringarna genom att ge uppdrag, s.k. vp-uppdrag, till verksamhetscheferna⁵. Genom uppdragen tydliggörs förväntningarna inom respektive område. För att

³ Bestämmelserna om det systematiska kvalitetsarbetet finns 4 kap Skollagen (2010:800)

⁴ Kallas behovsanalys i skolans systematiska kvalitetsarbete.

⁵ Från och med läsåret 2021/22 är HR-chefen ansvarig för uppdraget Kompetensförsörjning.

genomföra vp-uppdragen krävs i sin tur en mer detaljerad planering baserad på en nulägesanalys för respektive vp-uppdrag. Verksamhetscheferna ansvarar för planering, genomförande och uppföljning av respektive vp-uppdrag. Avdelningschefer ansvarar för att utforma ett adekvat stöd. Samtliga chefer ansvarar för att styra, leda och stödja underordnade chefer och medarbetare för att nå uppsatta mål.

Genom att i verksamhetsplanen ge specifika vp-uppdrag har utbildningsdirektören tydliggjort både ansvar och prioriteringar. Uppdragen har hjälpt både enheterna och förvaltningen att kraftsamla kring de områden där utvecklingsbehoven bedömts som störst. Det har lett till samsyn om vad som är viktigast att prioritera och en ökad förståelse för att alla har ett ansvar för att bidra till att Helsingborgs stads skolor som helhet uppnår målen. Samtidigt har det framkommit att ytterligare arbete behövs, till exempel behöver uppföljningen förbättras.

Sedan början av 2020 omfattas Helsingborg av regeringens förnyade insats Samverkan för bästa skola. Skolverket har regeringens uppdrag att genomföra insatser i syfte att höja kunskapsresultaten i skolan. Tre skolor ingår i denna omgång av Samverkan för bästa skola.⁶ En skillnad mot förra omgången av Samverkan för bästa skola är att denna gång riktas Skolverkets insatser även till huvudmannen/förvaltningen. Det innebär att förvaltningen får stöd i att utveckla sin styrning, uppföljning och utveckling av verksamheten utifrån den nulägesanalys som gjorts. Detta gagnar inte bara grundskolorna utan även förskolorna. Insatser pågår, med stöd från lärosäten. Samverkan för skola pågår fram till vintern 2022.

Innovation är en av stadens fyra inriktningar. Genom innovationsarbetet kan nya och oprövade sätt att lösa utmaningar testas. För att tillämpa stadens övergripande innovationsarbete på ett effektivt sätt i Helsingborgs stads skolor har förvaltningen formulerat en strategi som utgår ifrån medarbetarnas idéer och förutsättningar men också förväntningarna som finns på verksamheterna. Alla enheter ska ha ett aktivt innovationsarbete och förvaltningen stödjer innovationsarbetet på olika sätt. Ett exempel på innovation inom förskolan handlar om smartare kvalitetsuppföljning genom case-liknande uppgifter och analys av data med hjälp av en mönsterigenkännande AI-modell.⁷

1.4 Innehållet i denna rapport

Det systematiska kvalitetsarbetet ska dokumenteras. Denna kvalitetsrapport sammanfattar det systematiska kvalitetsarbetet för de kommunala förskolorna i Helsingborgs stad. Statistik över barngrupperna och personalstatistik är hämtad från Skolverkets statistikdatabas eller från stadens egna databaser.

Förskolans personal har under året fått svara på enkäten *Skoltempen* för att ge sin bild av hur förskolan lever upp till läroplanens mål inom områdena Omsorg, utveckling och lärande samt Uppföljning, utvärdering och utveckling. *Skoltempen* är ett av underlagen i dessa delar. *Skoltempen* genomfördes inte läsåret 2020/21 och inför enkätgången 2021 ändrades frågorna varför jämförelsedata saknas⁸. Även

⁶ Raus Planterings skola, Slottsvångsskolan och Söderskolan.

⁷ Initiativet beskrivs i bilaga 3, samt i kapitel Omsorg, utveckling och lärande.

⁸ Frågorna till pedagoger i Förskola ändrades för att bättre stämma överens med frågorna som ställs i *Skoltempen* till pedagoger inom grundskola och gymnasium.

vårdnadshavarna har läsåret 2021/22 fått svara på enkät om hur de upplever kvaliteten i förskolan. Svarsfrekvensen för vårdnadshavarnas enkät uppgick till 68 %.

Ett omfattande underlag utgör de kvalitetsrapporter som respektive enhet tar fram. Kvalitetsrapporterna, tillsammans med verksamhetsdialoger och dialogunderlag, ger sammantaget en god bild över verksamhetens olika delar.

Rapporten följer läroplanens struktur. Vissa avsnitt beskriver läget inom två eller flera läroplansområden. Beskrivning av barngruppens sammansättning, kompetensförsörjning samt ekonomiska och organisatoriska förutsättningar framgår ur Bilaga 1. Förteckning över samtliga förskolor finns i Bilaga 2. I Bilaga 3 finns en beskrivning av innovationsinitiativet Smartare kvalitetsuppföljning.

2. Normer och värden

Enligt läroplanen ska förskolan aktivt och medvetet påverka och stimulera barnen att efterhand omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang. Förskolan ska bland annat ge varje barn förutsättningar att utveckla öppenhet, respekt, solidaritet och ansvarstagande; förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra samt att utveckla ett växande ansvar och intresse för hållbar utveckling och att aktivt delta i samhället.

Arbetet med att främja trygghet och trivsel

På förskolorna pågår ett aktivt värdegrundsarbete som bidrar till att en mycket stor andel av barnen upplever trygghet och trivsel. Barnens upplevelser fångas upp genom samtal och trygghetsvandringar med barnen, samt genom löpande dialoger med vårdnadshavarna, både i den dagliga kontakten men även i samband med utvecklingssamtal.

Att ha förtroendefulla relationer med vårdnadshavarna bidrar till ökad trygghet och trivsel i barngrupperna. Många förskolor har därför ett aktivt arbete med att etablera en god relation med vårdnadshavarna vid inskolningen av barnet. På så vis sätts en grund för fortsatt samarbete.

En annan framgångsfaktor som förskolorna lyfter fram är att ha rutiner och en fastslagen struktur för dagen. Att det finns en tydlig struktur skapar igenkänning hos barnen. En tydlig struktur gör det också lättare när vikarier behövs i verksamheten. Det kan till exempel handla om att strukturera arbetet så att det alltid finns en vuxen på platser där barnen befinner sig. Detta blir i sin tur en trygghet för både barn och kollegor.

Det framgår av enheternas kvalitetsrapporter att många arbetslag inom förskolorna medvetet delar in barnen i mindre grupper. Mindre grupper är primärt ett sätt att anpassa lärmiljön för att förbättra undervisningen, men en mindre grupp gör det också lättare för barnen att få överblick och känna sig trygga. Att känna trygghet kan vara extra viktigt för barn som till exempel är oroliga eller har svårt att koncentrera

sig. På senare år är det allt fler barn som redan tidigt i åldern får olika typer av diagnoser. Mindre grupper kan bidra till att öka tryggheten även för dessa barn.

Mindre grupper kräver samtidigt att det finns tillräckligt med personal för att undervisa och ta hand om barnen. Personalstyrkans storlek hänger ihop med antalet barn som finns på förskolan eftersom förskolans ekonomiska tilldelning baseras på antalet inskrivna barn (peng per barn). En förskola med många barn och därmed fler anställda kan ha lättare att organisera sin verksamhet i mindre grupperingar, än en förskola som har färre barn. Det centrala är inte barngruppernas storlek i sig utan personaltätheten och möjligheten att fördela arbetet så att undervisning kan bedrivas i mindre grupper.

Det är dock inte bara antalet pedagoger som spelar roll utan även hur arbetet är organiserat. Många förskolor har identifierat olika sätt som kan öka förutsättningen för lärande i mindre grupper. Det kan till exempel handla om att en pedagog har fullt fokus på barns lärprocesser utan att bli avbruten, medan den andra kan fokusera på samtal med vårdnadshavare, dokumentation, osv. Detta sätt att arbeta är i och för sig inte nytt men bedömningen är att det används mer målmedvetet än tidigare för att underlätta lärande och trygghet.

Förebygga och förhindra kränkningar och diskriminering

För att förebygga och förhindra kränkande behandling är förskolorna enligt skollagen ålagda att årligen upprätta en plan mot kränkande behandling som omfattar en översikt över de åtgärder som behöver vidtas för att förebygga och förhindra att barnen utsätts för kränkande behandling. Om ett barn blir utsatt för kränkande behandling i förskolan är personalen skyldig att anmäla detta till rektorn. Rektorn ska i sin tur anmäla detta till huvudmannen. För att säkerställa att anmälnings-skyldigheten fullgörs på ett korrekt sätt ska samtliga signaler om kränkande behandling rapporteras i systemstödet Stella.

Totalt sett gör förskolorna få anmälningar om kränkande behandling. Verksamhetschefer och rektorer i förskolan har diskuterat vad detta kan bero på. En förklaring kan vara att det är svårt att definiera vad som utgör kränkande behandling på förskolan då det är svårt för barnen att förmedla och sätta ord på om en händelse upplevs vara en kränkning. Bråk och meningsskiljaktigheter mellan barn kan uppstå utan att det för den skull är fråga om kränkande behandling. Det viktiga i sammanhanget är inte att öka antalet anmälningar om kränkande behandling utan att det på varje förskola finns ett aktivt arbete för att identifiera händelser som kan vara kränkande behandling och att anmäla och utreda dessa. Bedömningen är att förskolorna har en stor medvetenhet kring dessa frågor. Under läsåret 21/22 har flera förskolor fått utbildning i regelverket kring kränkande behandling av förvaltningens jurister. Detta har lett till fler anmälningar av kränkande behandling och en ökad medvetenhet.

Det finns flera exempel på hur förskolor arbetar aktivt med att lära barn att agera tillsammans och motverka kränkningar. Till exempel Stopphanden används som ett sätt att lära barn att tydligt visa när hen inte vill delta i en lek eller vill att något ska upphöra. Ett annat exempel är "Stopp – min kropp"; en vägledning från Rädda barnen

med tips och råd om hur man kan prata med barn i olika åldrar om kroppen, gränser och sexuella övergrepp. På Sofiebergss förskolor används känslkort som en metod för att hjälpa barn att uttrycka känslor. Känslkortet skapar förståelse för att känslorna förändras och varar en stund. Barnen visar med hjälp av bilderna sympati och empati för andras känslor.

Närvaro och frånvaro i förskolan

Förskolans bidrag till barnets utveckling hänger ihop med barns vistelsetid på förskolan. Hur lång tid barnen är i förskolan styrs av vårdnadshavarnas situation. Det finns barn som är i förskolan korta dagar och barn som har mycket långa dagar. Det finns barn som går i förskolan i perioder och barn som går i förskola kontinuerligt. Ur ett lärandeperspektiv är kontinuitet och lagom långa dagar att föredra.

Under läsåret 2020/21 togs ett nytt systemstöd (Tempus) i bruk vid samtliga förskolor för att ha bättre överblick över barns närvaro och frånvaro. Vårdnadshavare skriver in i en app vilka tider barnet kommer att vara på förskolan de kommande veckorna och förskolan kan planera bemanning och verksamhet utifrån detta. Hämtning och lämning registreras också i appen och på så vis får förskolan även överblick över barnens faktiska vistelsetid, något som inte varit lätt att fånga tidigare. Erfarenheterna av appen är goda. Genom den bättre överblicken kan rektor stua om i bemanningen så att personalstyrkan är rätt dimensionerad i förhållande till antalet barn vid olika tidpunkter. Appen har tydliggjort för vårdnadshavarna att vistelsetid och bemanning hänger ihop. Samtidigt har det framkommit att vårdnadshavare ibland behöver ändra planeringen med kort varsel, vilket då minskar nyttan med appen ur planeringshänseende. Arbete pågår med att ytterligare förbättra användningen och tillämpningen av Tempus så att både vårdnadshavare och pedagoger ser nyttan med systemet.

Barn- och utbildningsnämndens mål om minskad frånvaro i grundskolan har påverkat arbetet med närvaro och frånvaro i förskolan. Genom dialog med vårdnadshavare kan goda rutiner etableras som sedan kan leva vidare upp i skolåldern. Pedagogerna i förskolan har uppmärksammat att vissa barn är på förskolan mycket långa dagar medan andra barn har en oregelbunden närvaro. I båda fall krävs en dialog med vårdnadshavarna utifrån barns rätt till undervisning och rätt till fritid och vila enligt barnkonventionen. Dessa samtal kan ibland vara svåra att genomföra och ett arbete pågår med att stötta rektorer för att de i sin tur kan stötta pedagoger i samtalen med vårdnadshavarna.

Under pandemin har frågan om närvaro/frånvaro blivit än tydligare. Många barn var frånvarande i långa perioder. Att barnen är frånvarande skapar en ryckighet i undervisningen och gruppdynamiken påverkas. Många gånger behöver förskolan "börja om" i undervisningen för att alla ska hänga med.

3. Omsorg, utveckling och lärande⁹

Enligt läroplanen ska utbildningen i förskolan bidra till att barnet utvecklar en förståelse för sig själv och sin omvärld. Utforskande, nyfikenhet och lust att leka och lära ska vara grunden för utbildningen. Den ska präglas av att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Utbildningen i förskolan ska ta sin utgångspunkt i läroplanen samt barnens behov, erfarenheter och det de visar intresse för. Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla bland annat självständighet och tillit till sin egen förmåga; nyfikenhet, kreativitet och lust att leka och lära samt förmåga att använda och förstå begrepp, se samband och upptäcka nya sätt att förstå sin omvärld. Förskolan ska också ge varje barn förutsättningar att utveckla sin matematiska och språkliga förmåga, utveckla sin förståelse för tekniska och naturvetenskapliga frågor samt utveckla förmågor att använda begrepp, se samband, med mera.

Målkriterier för lärandeidentitet¹⁰

Arbetet med att implementera målkriterier för lärandeidentitet har fortsatt under året och fått ett ökat genomslag. Förskolorna har under flera år arbetat med målkriterierna och integrerat dem i sitt systematiska kvalitetsarbete, utifrån sina olika förutsättningar. Det finns förskolor som har integrerat målkriterierna i sin målstyrning och planerar, genomför och följer upp verksamheten utifrån det "raster" som målkriterierna utgör. Andra förskolor har använt målkriterierna mer som ett analysverktyg där personal och ledning analyserat undervisningen med beaktande av målkriterierna. Ju mer förskolorna arbetat med målkriterierna för lärandeidentitet desto mer har förståelsen för metodiken ökat. Det finns nu en gemensam insikt om hur målkriteriearbetet kan bidra till att öka undervisningens kvalitet och systematiken i det praktiska arbetet har ökat. Här har det varit viktigt att inte forcera fram ett genomförande utan att låta det ta tid så att arbetssättet blir accepterat och etablerat, något som vi nu bedömer uppnåtts. Att kunna få möjlighet att testa, diskutera, utbyta erfarenheter och testa igen har varit positivt.

Under läsåret 21/22 har förskolornas rektorer tillsammans fortsatt att utveckla arbetet med målkriterier. Rektorerne har utbytt erfarenheter och också föreslagit hur kriterierna kan utvecklas. Till exempel genom att tydligare koppla kriterierna till samhällets efterfrågan på olika kompetenser och förmågor. Det finns också tankar på att utvidga målkriteriearbetet till fler läroplansområdet. Det är också fler förskolor än tidigare som satt upp som prioriterat mål i sin verksamhetsplan att utveckla barns lärandeidentitet.

En del i att utveckla sin lärandeidentitet handlar om att barnet ska kunna göra självständiga val, ta initiativ till lek, samarbeta med andra, resonera och prova utifrån

⁹ I detta avsnitt ingår även läroplansområdet Barns delaktighet och inflytande.

¹⁰ Kommunfullmäktige gav 2019 barn- och utbildningsnämnden i uppdrag att utveckla metoder för att kunna bedöma måluppfyllelse i stadens förskolor. Som ett led i detta utarbetades ett antal målkriterier för att fånga måluppfyllelsen inom ett antal läroplansmål. Den gemensamma nämnaren för de valda läroplansmålen är att de fångar ett barns lärandeidentitet. Utifrån de fastställda målkriterierna för lärandeidentitet arbetas olika indikatorer fram. Indikatorerna är observerbara kännetecken, dvs de ska gå att få syn på i en barngrupp eller hos ett enskilt barn. Indikatorerna varierar beroende på barns ålder och andra förutsättningar. Genom gemensamma målkriterier skapas förutsättningar för ökad samsyn och mer likvärdig bedömning av måluppfyllelsen inom förskolorna.

hypoteser, osv. För att pedagogerna ska kunna utforma en undervisning som leder till progression inom dessa områden krävs att det finns något sätt att följa progressionen hos barnen. Traditionellt har pedagogerna iakttagit barngruppen och gjort en bedömning av gruppens progression utifrån läroplansmålen. Sedan läsåret 2020/21 finns också ett mer konkret sätt för att följa upp progressionen för några av målkriterierna för lärandeidentitet. Det går till så att barnen får ta ställning till olika frågor/problem som är anpassade till deras ålder. Det kan till exempel vara att barnet får titta på en bild där en snigel ska gå från punkt A till B och sträckan är olika lång i de olika alternativen. Barnet får sedan säga vilken väg som är kortast och kunna förklara varför. En pedagog introducerar barnet till frågan och antecknar svaret. Genom att göra detta med flera barn och upprepa efter en tid så får förskolan en bild både av det enskilda barnets och gruppens lärande och progression. Arbetslaget får en bild av hur väl deras undervisning lyckats lära barnen utifrån de mål som finns i läroplanen och får därigenom en viktig input i att utveckla undervisningen.

Metodiken att fråga barnen och registrera deras svar så att svaren kan analyseras på aggregerad nivå och över tid, kallas Myran. Myran började användas under läsåret 2020/21 och fler förskolor började använda arbetssättet läsåret 2021/22. De förskolor som medverkat i pilotstudien av Myran uppger att de blivit mer medvetna om vilket genomslag arbetslagets undervisning får och att det lett till många aha-upplevelser

Inom ramen för stadens innovationsarbete testas nu att analysera den insamlade datan tillsammans med kvantitativ data i form av barngruppens storlek, föräldrars bakgrund, personalens utbildningsnivå, osv. I analyserna har olika samband identifierats, till exempel syns ett negativt samband mellan personalens sjukfrånvaro och kvaliteten i undervisningen.¹¹ Analysen visualiseras på olika sätt och kan användas som underlag i det systematiska kvalitetsarbetet. *I Bilagan finns en mer detaljerad beskrivning av Myran och dataanalysen "Smartare kvalitetsuppföljning".*

Att fånga barns utveckling med hjälp av frågor/tester är tidskrävande. Det kan därför fungera som ett sätt att fånga progression inom ett fåtal läroplansmål men inte för att fånga progression inom alla läroplansmål. Det krävs även andra sätt att fånga progression hos barn och barngrupper. Pedagogernas förmåga att planera, genomföra, följa upp, analysera och dokumentera sin undervisning är central för att kontinuerligt och systematiskt utveckla undervisningen. I detta ingår även att dokumentera progressionen hos det enskilda barnet. Att utveckla dokumentationen är ett identifierat och pågående utvecklingsområde.

Språk i förskolan

Våra förskolor har stort fokus på omsorg, utveckling och lärande. I verksamhetsdialogerna framkommer att det finns stor medvetenhet om förskolans betydelse för barns utveckling och att förskolorna arbetar målinriktat med detta. Många av de mål som finns i förskolornas verksamhetsplaner handlar om att fortsätta utveckla undervisningen. Framförallt lägger förskolorna stor vikt vid att stimulera barnens språkutveckling. Många förskolor har språkutveckling som ett prioriterat område i verksamhetsplanen, särskilt de förskolor som har många barn med annat

¹¹ I analyserna framgår olika samband (korrelationer). Detta innebär inte med automatik att det finns ett orsakssamband (kausalitet).

modersmål än svenska. Man använder olika metoder för att uppmuntra till språkutveckling och många förskolor har genomfört kompetensutvecklingsinsatser inom språk.

För att barn ska bli starka i svenska krävs bland annat att förskolan använder ett språkutvecklande arbetssätt och att personalen har tillräckliga kunskaper i svenska. Ett språkutvecklande arbetssätt innebär till exempel att ett barn kan använda sitt starkaste språk och att pedagogerna kan svara och tala till barnet på svenska eller barnets modersmål. Detta kräver mycket goda kunskaper i svenska eller barnets språk. Några förskolor uppger att de har svårt att rekrytera personal med tillräckliga kunskaper i svenska. Även vikarier med tillräckliga kunskaper i svenska är ibland svårt att hitta, även om förvaltningen skärpt språkraven för de som vill ingå i vikariebanken. Om man inte har svenska som modersmål så krävs det kontinuerlig övning och lärande för att kunskaperna i svenska ska vara tillräckligt goda.

I bostadsområden där det bor många familjer med bakgrund i andra länder finns barn som inte går i förskola och som därmed inte får möjlighet att träna svenska i förskolemiljö. Under läsåret 2021/22 har staden fått statsbidrag för att genomföra insatser för att öka deltagandet i förskolan. Gruppen som arbetar med detta har intervjuat 25 vårdnadshavare till barn mellan 3-5 år som inte går på förskola.¹² De flesta intervjuerna har skett via telefon på grund av pandemin och några på Pedagogiskt center. Syftet med intervjuerna var att ta reda på varför vårdnadshavare väljer att inte låta sina barn gå i förskola samt att informera om vikten av att gå på förskola. Vårdnadshavarna uppgav många olika orsaker till att deras barn inte gick i förskola. Det handlade bland annat om Covid-19, brist på information, barnets val eller föräldraledighet. Gruppen har även skickat brev till vårdnadshavare med information om förskolan och blankett för anmälan med frankerat svarskuvert. Vi kan se att andelen 3-5 åringar som går i förskola ökat.

Matematik i förskolan

Språket har en stor betydelse för barns kunskapsutveckling och det finns en stark tradition att arbeta med språk i förskolan. Samtidigt finns också ett behov av att arbeta med läroplanens andra mål. När man analyserar grundskolans resultat så kan man se att många elever har svårt att nå kunskapskraven inom matematik. Detta har väckt frågan hur förskolan kan bidra till att skapa förutsättningar för ökad måluppfyllelse inom matematiken längre fram i skolgången. Några förskolor har sedan tidigare arbetat målmedvetet med att öka matematikens och naturvetenskapens roll i undervisningen och vi kan se att allt fler förskolor börjat fördjupa fokus på matematiken i undervisningen. Matematik är ett utpekat prioriterat område i verksamhetsplanen för Helsingborgs stads skolor och matematiklärarna i utvalda skolor deltar i professionsutveckling. Matematikundervisning och resultatutveckling i matematik är därför i fokus vid verksamhetsdialoger och olika nätverksträffar. Detta har lett till att även förskolornas intresse för matematikundervisning ökat.

Flera enheter uppger att arbetet med matematik öppnat pedagogernas ögon för matematiken i vardagen. Insikten är att man redan tidigare arbetat med matematiken

¹² I Helsingborg finns 230 barn i åldern 3 – 5 år som inte går i förskola. Se *bilaga 1 för mer info*,

i olika vardagssituationer men att man genom ökad kompetens kan föra in matematiken i undervisningen i vardagen/leken på ett mer genomtänkt sätt. Ringstorps/Berga förskolor, som arbetar med att öka personalens kompetens i matematik, beskriver resultatet av sitt arbete på följande sätt:

Vi har tillfört olika sorters material som inte är förutbestämt vad det "ska" lekas med såsom träbitar i olika former och runda metallbrickor. Vi upplever också att det mer är vårt eget förhållningssätt som utvecklats under året och vi har genom litteraturen som erbjudits "fått upp" ögonen för barnens matematik som redan faktiskt skedde i verksamheten men som vi inte riktigt såg. Genom vår närvaro har vi haft möjlighet att uppmärksamma tillfälle då barnen har bearbetat sagan på olika sätt ex, byggt getter i duplo. Begreppen som lika/olika, färger, stor/liten, antal kommer ofta in i leken då barnen samtalar med varandra under byggandets gång. I samband av konkretiserandet av vikter i anslutning till den blåa geten, hör vi att barnen använder begreppet - jag är stark(håller upp armen och klämmer på biceps) Materialet på det arrangerade viktbordet(matematik) inspirerade barnen till samtal och jämförelser kring matematiska begrepp, såsom -den är stor, den är liten, den är tung den är lätt. (Exempel från 1 – 3 årsavdelning)

Lärmiljöernas betydelse

Det är av stor vikt att erbjuda välkomnande lärmiljöer som väcker tankar och idéer hos barnen. Lärmiljöer som är inspirerande och utmanande ger barnen möjligheter att utforska, stanna kvar och fördjupa sig i sitt lärande. Det är viktigt med tydlighet och ordning, genomtänkta erbjudanden samt att lägga till nya material under projektets gång i syfte att lägga till ytterligare dimensioner. Det är även av stor betydelse att kunna dela in barnen i mindre grupper då det leder till en trygghet och ett lugn i barngruppen när barnen får möjlighet att mötas och utmanas i sin utveckling och i sitt lärande i mindre konstellationer. I arbetet med att skapa utmanande och inspirerande lärmiljöer tar många förskolor hjälp av en förstelärare, specialpedagog, pedagogista och/eller ateljérista som tillför tydligare estetik och lägger till material utifrån hur projektet utvecklas.

Lärmiljöerna är av stor betydelse även för att utveckla barns delaktighet och inflytande. Att barn själv får välja aktiviteter och i vilken lärmiljö de vill vara, att material finns placerat i barnens höjd så det är åtkomligt och att materialet är stimulerande är några exempel på hur lärmiljön bidrar till att utveckla barns delaktighet. Det finns en stor medvetenhet hos pedagogerna kring betydelsen av barns delaktighet. Att utgå från barns intressen och frågor när pedagogerna planerar teman för verksamheten är ett väletablerat arbetssätt.

Det krävs bra lärmiljöer både inne och ute och dessa ska kunna inspirera och utmana under hela dagen. Under läsåret har många förskolor prioriterat att utveckla lärmiljöerna, fram för allt utomhusmiljöerna då pandemin gjort att verksamheten i ökande grad förlagts utomhus. Överlag finns ett stort fokus att löpande utveckla och anpassa lärmiljöerna. I enheternas kvalitetsrapporter beskrivs hur förskolorna kontinuerligt utvecklar lärmiljöerna utifrån ny kunskap eller ändrade förutsättningar. Det kan till exempel handla om att se till att det finns tillgång till böcker i alla rum, att grupper delas in i mindre grupper vid vissa aktiviteter eller att miljön anpassas för att

passa barn med särskilda behov. Ödåkra förskolor beskriver resultatet av sitt arbete på följande sätt:

Inspirerande lärmiljöer, varierande material samt pedagogernas undervisande förhållningssätt har stärkt barnens självständighet och tillit till sin egen förmåga. Vi upplever att fler barn tar sig an nya utmaningar, stannar kvar i leken/aktiviteter längre stunder och inte så lätt ger upp vid motgångar. Barnen är mer engagerade i sitt lärande och känner tilltro till sin förmåga att lära sig. Detta ser vi genom att de flesta barnen vågar utmana sig. De begränsas inte av vad som är rätt och fel utan ger utlopp för sina idéer, inspireras av varandra och är kreativa. Vi ser att barnen vill lära sig ännu mer, särskilt efter att vi har tittat i barnens portfoliopärmar och pratat om hur de lyckats med sina utmaningar. Fler barn är medvetna om att alla kan göra "fel" och lära sig av det.

Under vårterminen 2022 använde förskolorna staden som lärmiljö genom de möjligheter till lärande som H22 Cityexpo erbjöd. Under Cityexpot erbjöds ett stort utbud av aktiviteter riktade till förskolebarn. Aktiviteterna utgick från förskolans läroplan och de globala målen. Genom fyra påhittade figurer ("superhjältar") tematiserades och konkretiserades de olika aktiviteterna. Många förskolor har tagit fasta på tematiseringen och till exempel tagit hjälp av superhjälten Larve när barnet odlar grönsaker.

Särskilt stöd

Trenden i samhället är att behoven av stödsatser ökar i förskolan. På senare år har till exempel diagnoserna på autism ökat.¹³ Detta ställer ökade krav på förskolorna att anpassa utbildningen och att tillhandahålla stöd. Förskolorna tillgodoser behovet av stöd i första hand genom anpassningar i den ordinarie verksamheten, men när inte detta räcker görs en kartläggning av barnets särskilda behov och en handlingsplan upprättas. På de förskolor som har många barn med särskilda behov, eller har ett barn med särskilda behov som utgör en extra utmaning för personalen, har förskolans specialpedagog en särskilt viktig roll i arbetet med att genomföra kartläggningar, utforma anpassningar, skriva handlingsplaner samt stödja pedagogerna och resurspersonal i form av handledning. Förskolorna kan vid behov även få stöd i form av handledning från specialpedagoger och psykologer från den centrala elevhälsan, och/eller från personal från habiliteringen (tvärprofessionell vård).

Under läsåret 21/22 har flera förskolor genomgått utbildning i hur stödmodulen i Unikum fungerar. Detta har lett till att Unikum nu används på ett bredare sätt för att dokumentera behov och åtgärder. Detta ger en bättre överblick och ökar också förutsättningarna för att informationen om stödbehov följer med barnet när hen börjar i förskoleklass. Att det finns systematiserad dokumentation underlättar också uppföljningen.

Arbetet med anpassningar och stöd är ett utpekat prioriterat område i verksamhetsplanen för Helsingborgs stads skolor. Inom ramen för detta pågår ett utvecklingsarbete. Inledningsvis riktades utvecklingsarbetet mot grundskolan men

¹³ Antalet diagnoser för autism har ökat kraftigt i Skåne. Det finns även vissa tecken att även förekomsten av autism ökat.
<https://vard.skane.se/siteassets/habilitering/dokument/utbildningar/foraldraultb-autism-pp-2019.pdf>

det har också framkommit att det finns utvecklingsbehov inom förskolan. Bland annat finns det indikationer på att det brister i samsyn om vad anpassningar innebär och hur de kan användas i verksamheten, att det finns skillnader i hur förskolorna använder Unikum för att dokumentera anpassningsbehov och behov av stöd, att det finns skillnader i organisering och rutiner kring särskilt stöd, osv. För att få en aktuell lägesbild över bristerna kommer en kartläggning att genomföras HT22. Därefter tas ställning till vilka ytterligare insatser som behövs.

Vårdnadshavarnas syn på undervisningen

Vårdnadshavarna är i stort nöjda med den undervisning som förskolan erbjuder deras barn. Överlag ger vårdnadshavarna höga betyg i Skoltempen på de frågor som handlar om förskolans omsorg, utveckling och lärande. Under läsåret 2020/21 då pandemin påverkade verksamheterna stort var vårdnadshavarnas nöjdhet lägre än den brukat vara. Resultatet från enkäten läsåret 2021/22 visar att vårdnadshavarnas nöjdhet återgått till de nivåer som gällde innan pandemin. Högst omdöme ger vårdnadshavarna till förskolans arbete med att lära barnet att umgås med andra och att visa hänsyn. Att utveckla matematikens roll i undervisningen är prioriterat inom många förskolor. Därför är det glädjande att se att en större andel av vårdnadshavarna instämmer i påståendet *"I förskolan stimuleras mitt barns matematiska och naturvetenskapliga förmågor"*.

Tabell 1 Enkät svar om barns utveckling och stimulans

Fråga	Läsår 19/20	Läsår 20/21	Läsår 21/22
Förskolan erbjuder en utvecklande verksamhet för mitt barn	97,4%	96,0%	97,9%
I förskolan stimuleras mitt barns matematiska och naturvetenskapliga förmågor	95,9%	94,1%	96,7%
I förskolan stimuleras mitt barns språkliga utveckling och kommunikation	97,6%	96,2%	97,9%
Mitt barn lär sig att umgås med andra och att visa hänsyn	98,9%	98,4%	98,6%
Mitt barns nyfikenhet och lust att lära stimuleras i förskolan	98,4%	96,7%	98,0%
Personalen är kompetent	97,6%	96,4%	98,0%

Källa: Skoltempen

4. Förskola och hem

För att skapa bästa möjliga förutsättningar för att barnen ska kunna utvecklas rikt och mångsidigt ska förskolan samarbeta på ett nära och förtroendefullt sätt med hemmen. Vårdnadshavare ska ges möjlighet att vara delaktiga i utvärderingen av utbildningen. Förskolan ska vara tydlig i fråga om mål och innehåll i utbildningen för att skapa förutsättningar för barns och vårdnadshavares möjligheter till inflytande samt fortlöpande föra samtal med barns vårdnadshavare om barnets trivsel, utveckling och lärande samt genomföra utvecklingssamtal.

Pandemin har präglat relationerna mellan förskola och hem de senaste läsåren. I början av pandemin (vårterminen 2020) uppstod en helt ny situation på förskolorna. Många vårdnadshavare höll inledningsvis sina barn hemma i avvaktan på hur läget skulle utvecklas. Förskolorna började ställa om för att minska smittspridning i verksamheten. Skärpta hygienrutiner infördes och utvecklingssamtal styrdes om till digitala möten eller möten utomhus. Myndigheterna skärpte rekommendationerna för hur länge barn skulle vara symptomfria innan de kunde återgå till förskolan, osv.

Efter ett tag utkristalliserades pandemianpassade arbetsformer. De nya arbetsformerna ändrades dock i takt med att förutsättningarna ändrades. Det kunde till exempel handla om nya rekommendationer från myndigheterna eller att förskolan fick ett utbrott av Covid som ledde till hög personalfrånvaro. Det innebär att förskolorna de senaste läsåren fått ställa om verksamheten löpande och hålla vårdnadshavarna informerade om läget. Det har funnits en hög förståelse hos vårdnadshavarna för att förskolorna tvingats vidta åtgärder för att minska smittspridningen, men det har också funnits en viss frustration. Under läsåret 2021/22 "avdramatiserades" Covid-19 och blev en sjukdom bland andra. Smittspridningen av Covid-19 nådde dock sin kulmen under läsåret 2021/22 vilket medförde hög frånvaro bland både barn och personal.

Att vårdnadshavare får information om vad som händer i förskolan och omständigheter som påverkar deras barn är viktigt för att vårdnadshavarna ska känna förtroende för verksamheten och särskilt viktigt under extraordinära förhållanden som till exempel en pandemi. I Skoltempen kan vi se att bland de vårdnadshavare som svarat på enkäten så var nöjdheten med förskolans information lägre under pandemin än den var innan pandemin. Läsåret 2021/22 återhämtade sig resultaten något men nådde inte helt upp till nivån som gällde innan pandemin. 94,8 procent av de vårdnadshavare som svarat på enkäten instämde i hög eller mycket hög grad i påståendet "Jag får god information om vad som händer i förskolan".

Hur förskolan informerar vårdnadshavarna har också påverkats av pandemin. Tidigare var det vanligt att informera genom att hänga upp information, fotografier och anslag i kapprummen som vårdnadshavare kunde ta del av vid lämning och hämtning. Denna information fick under pandemin styras om till andra kanaler, Framför allt lärportalen Unikum har fått en ännu viktigare betydelse under pandemin, både som informationskanal till vårdnadshavarna och som ett ställe att samla dokumentation kring barnets utveckling. Unikum som informationskanal fick alltså ökad betydelse under pandemin, något som levt kvar även efteråt. Förskolorna upplever att informationen i Unikum bidragit till ökad delaktighet. Vårdnadshavares bristande kunskaper i svenska kan ibland försvåra delaktighet och kommunikation.

Under barnets inskolning etableras också relationen till vårdnadshavarna och förskolorna har därför genomtänkta upplägg för hur inskolningen ska gå till – utifrån varje barns behov. Erfarenheten är att om vårdnadshavaren känner sig trygg med förskolan och vet hur den fungerar så kommer också barnet att känna sig tryggt. Även läsåret 2021/22 påverkades inskolningarna av pandemin. Till exempel blev vissa inskolningar blivit utdragna i tid på grund av barnets eller vårdnadshavarnas sjukdom.

Under pandemin genomfördes utvecklingssamtalen som digitala möten, telefonmöten eller utomhus. Även fysiska utvecklingssamtal genomfördes där detta bedömts vara viktigt till exempel på grund av barnets situation eller för att underlätta språkförståelsen. De digitala utvecklingssamtalen underlättade för både vårdnadshavarna att delta i samtalen och det var enklare att hitta tider som fungerar. Samtidigt fanns det också både pedagoger och vårdnadshavare som inte känt sig bekväma med att ha utvecklingssamtalet digitalt och därmed upplevt att kvaliteten i samtalet påverkats negativt. Det var också svårt att visa/gå igenom dokumentationen kring barnet. De flesta förskolor har därför återgått till att ha utvecklingssamtal på plats i förskolan.

Vårdnadshavares möjlighet att påverka förskolans verksamhet verkar ha försvårats under pandemins första fas. Både påståendet *Jag erbjuds möjlighet att engagera mig i förskolan* och påståendet *Jag får vara med och påverka hur förskolan arbetar med mitt barns utveckling och lärande* fick avsevärt lägre andel nöjda svarande i Skoltempen hösten 2020 än året innan, se tabellen nedan. Läsåret 2021/22 förbättrades resultatet något. En möjlig förklaring är att de ändrade förutsättningar som pandemin medförde inte bara ökade det fysiska avståndet mellan vårdnadshavare och förskolans personal utan också ledde till att vårdnadshavare upplevde ett längre avstånd till själva verksamheten. Detta verkar dock inte ha påverkat hur vårdnadshavarna upplever sig bli bemötta av förskolans personal i någon större utsträckning. Bemötandet ligger kvar på relativt hög nivå, och har till och med ökat något i senaste mätningen. (98 % anser att de blir väl bemötta av förskolans personal).

Tabell 2 Enkät svar om information och bemötande

Fråga	19/20	20/21	21/22
Jag erbjuds möjlighet att engagera mig i förskolan	92,1%	82,0%	85,6%
Jag får god information om vad som händer i förskolan	95,0%	92,5%	94,8%
Jag får vara med och påverka hur förskolan arbetar med mitt barns utveckling och lärande	92,7%	84,3%	89,3%
Utvecklingssamtalet bygger på dokumentation av mitt barns utveckling och lärande	97,5%	93,9%	97,2%
Jag blir väl bemött av personalen i mitt barns förskola	97,7%	96,7%	98,0%

Källa: Skoltempen (till vårdnadshavare). Anger andelen som instämmer i påståendet i hög eller mycket hög grad

5. Övergång och samverkan

Förskolan ska samverka på ett förtroendefullt sätt med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att stödja barnens utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv. Inför övergångar ska de berörda skolformerna och fritidshemmet utbyta kunskaper, erfarenheter och information om innehållet i utbildningen för att skapa sammanhang, kontinuitet och progression i barnens utveckling och lärande.

Övergången mellan förskola och förskoleklass är den första stora övergången för barnen. Det vanliga är att barnen från förskolan får besöka sin blivande skola och att förskolan lämnar information till skolan om gruppen som helhet. Överlämning av barn med särskilda behov sker genom personliga möten mellan avlämnande och mottagande enhet. I områden där alla barn från en förskola går till samma skola och där skolan bara tar emot barn från ett fåtal förskolor fungerar övergången oftast bra. Det finns upparbetade relationer och rutiner för hur övergångarna ska gå till. I till exempel Påarp, Mörarp och Gantofta sker överlämning utifrån kartläggning av barngrupperna. Skolan återkopplar till förskolan om barnen till exempel har den läsförmåga som förskolan uppgett. Både rektor från skolan och förskolan är med och utvärderar övergångarna för att ta med erfarenheter till nästa år. Detta arbetssätt har fler förskolor och skolor börjat tillämpa.

För de förskolor som överlämnar barn till flera olika skolor är utmaningarna större, både för den avlämnande förskolan och för den mottagande skolan. Det finns flera skolor som tar emot barn från 20-30 förskolor. Här måste man ofta förlita sig på att det finns skriftlig dokumentation som stöd i överlämningen. Det har visat sig att det ibland finns brister i den skriftliga överlämningen. Det finns dock också goda exempel där information samlas och överlämnas på ett föredömligt sätt. Det finns många goda exempel på hur skolorna aktivt arbetar med att förbättra övergångarna. Till exempel används fadderskap, speed-dating mellan avlämnande och mottagande personal och möten för att öka förståelsen av varandras uppdrag.

Övergången mellan förskola och skola påverkades av pandemin. Att göra platsbesök på barnens blivande skola var inte möjligt. Det var inte heller varit möjligt att genomföra fysiska överlämningsmöten utan förskolorna och skolorna fick hitta andra sätt att underlätta övergången, till exempel genom att förskolebarnen fick besöka skolgården i mindre grupper. Vid överlämningen mellan VT22 och HT22 har man åter kunnat genomföra fysiska besök och träffar inför övergångarna, vilket underlättat arbetet.

Bedömningen är att övergång och samverkan samt förskoleklassen i stort fungerar väl men att det finns områden som behöver utvecklas. Vid en intern granskning (våren 2022) av överlämningar från förskola till skola konstaterades att överlämningarna brast i likvärdighet. Ibland började barnen i förskoleklass utan att information om barnens kunskapsutveckling följde med ("oskrivna blad"), i andra fall följde relevant information med i övergången. Det framkom också att enheterna ansåg att den skriftliga blankett som är tänkt att användas vid övergångar inte är optimalt utformad. Vidare framkom att ansvarsfördelningen mellan avlämnande och mottagande enhet uppfattades oklar.

6. Rektorns och förskollärarens ledarskap¹⁴

Som pedagogisk ledare och chef för förskollärare, barnskötare och övrig personal i förskolan har rektorn det övergripande ansvaret för att utbildningen som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn har ansvaret för förskolans kvalitet. Som pedagogisk ledare har rektorn det övergripande ansvaret för förskolans resultat. Att *leda lärares lärande och utveckling*¹⁵ är fortfarande en utmaning för många rektorer. Om barn inte lär och utvecklas tillräckligt behöver personalen förändra sitt sätt att planera och genomföra undervisningsaktiviteten. För att förändra undervisningen behövs både insikt, vilja och kunskap om hur förändringen ska gå till, vilket inte alltid är någon enkel process. Förändringen underlättas av att rektor stödjer, leder och styr personalen så att verklig förändring kan ske. Det har framkommit att det ibland är svårt för rektorer att veta hur de på bästa sätt kan leda personalens utveckling och lärande, eller att ledarskapet inte når tillräcklig effekt på grund av olika barriärer¹⁶.

Alla rektorer förväntas ta fram mål som beskriver vilka arbetssätt och strukturer som behöver förändras för att barnen ska få en ännu bättre undervisning. Uppföljningen visar att rektorerna generellt lagt mycket kraft på att formulera mål och tydliggöra förväntningar. Målen baseras på en analys av förskolans framgångar och utmaningar. Det finns en god systematik och struktur i det systematiska kvalitetsarbetet. Personalen är delaktig i arbetet med att analysera och formulera mål.

Förskollärare ska leda de målstyrda processerna och i undervisningen bland annat ansvara för att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet och att planering och genomförande utgår från läroplanen och från det kunnande och de erfarenheter som barnen tidigare har tillägnat sig. Den nya läroplanen ger förskollärare ett tydligt och utpekat ansvar för undervisningens pedagogiska innehåll. Övriga i arbetslaget ska medverka i undervisningen, vilket sker under ledning av förskolläraren. Den nya

¹⁴ I detta avsnitt ingår även läroplansområdet Uppföljning, utvärdering och utveckling

¹⁵ Vivian Robinson har i sin forskning identifierat fem dimensioner av rektors ledarskap som har hög eller medelhög påverkan på resultat:

1. Målsättande och tydliga förväntningar
2. Strategisk resursfördelning
3. Säkerställa undervisningskvalitet
4. Leda lärarnas lärande och utveckling
5. Säkerställa en trygg och säker miljö

Genom att aktivt använda sig av dessa dimensioner (ledarskapskategorier) kan rektor påverka måloppfyllelsen. Ledarskapskategorierna är därför ett viktigt redskap i det systematiska kvalitetsarbetet och dessa följs upp i verksamhetsdialogerna. För varje dimension finns ett antal faktorer som rektor bör ta hänsyn till för att kunna använda kategorin fullt ut. För en uttömmande beskrivning se boken *Elevnära skolledarskap* av Vivian Robinson

¹⁶ Forskningen har identifierat ett antal barriärer/hinder för utveckling som behöver överbryggas för att utveckling ska ske. Se t ex boken *Professionsutveckling och kollegialt lärande* av Steven Katz, Lisa Ain Dack.

läroplanen har välkomnats av förskollärare eftersom den pekar på förskollärarens ansvar. Ansvaret innebär att ta ett pedagogiskt ledarskap som övriga i arbetslaget har att följa. Detta fungerar oftast väl, men det finns också exempel där roll- och ansvarsfördelning inte fungerar fullt ut. Att vara formellt behörig är grunden men arbetets innehåll ställer också höga krav på ledarskap och lämplighet. Läroplanen ställer krav på att förskollärare ska ta ett helhetsgrepp kring undervisningen och leda arbetslaget i pedagogiska frågor, något som ibland kan vara krävande och svårt. Här krävs att rektor fortsatt arbetar för att stärka ledarskapet och medarbetarskapet bland pedagogerna samt ett generellt arbete kring kompetensförsörjningen.

Rektor kan genom sitt ledarskap påverka måluppfyllelsen. Därför är det viktigt att rektorerna har kunskap och förmåga att agera som bra ledare. Bedömningen är att rektors kunskap om och förståelse för Robinsons ledarskapskriterier ökat, vilket är positivt. Samtidigt behöver rektorerna fortsatt utveckla tillämpningen av kriterierna. Här har verksamhetscheferna en viktig roll i att fortsatt styra, leda och stödja rektorer i det arbetet. Genom ett gott ledarskap i alla led skapas också förutsättningar för att styrkedjan hänger ihop hela vägen.

Ledarskap i undervisningen

Pedagogernas förmåga att leva upp till de krav som förskolans läroplan ställer på förskoleläraren och arbetslaget fångas i den självskattning som pedagogerna svarar på (Skoltempen för personal i förskolan). De områden som pedagogerna bedömer att de är bäst inom handlar om att lyckas stärka barnens tillit till den egna förmågan och att skapa förutsättningar för att barnen ska känna sig trygga på förskolan.

Tabell 3 Enkät svar, Skoltempen 2021/22, pedagog svar

Påstående	Genomsnitt av svar
19. Jag och mina kollegor lyckas stärka barnens tillit till den egna förmågan	5,405775
12. I min undervisning lyckas jag skapa förutsättningar för barnen att känna sig trygga på förskolan	5,49696
Källa: Skoltempen 2021/22, Läroplansområde Omsorg, utvecklings och lärande	

Området där pedagogerna uppfattar att de har svårast att leva upp till läroplanen handlar om digitala resurser och lokala kulturlivet.

En sammanställning över samtliga påståenden och svar finns i bilagan.

Tabell 4 Enkät svar, Skoltempen 2021/22, pedagog svar

Påstående	Genomsnitt av svar
24. Jag och mina kollegor lyckas integrera undervisningen med det lokala kulturlivet	3,784195
15. I min undervisning lyckas jag ge barnen förutsättningar att använda digitala resurser på ett sätt som främjar deras lärande	4,285714
Källa: Skoltempen 2021/22, Läroplansområde Omsorg, utvecklings och lärande	

Förmågan till uppföljning, utvärdering och utveckling

De områden som pedagogerna skattar högst inom läroplansområdet Uppföljning, utvärdering och utveckling är förmåga att använda resultat från utvärderingar för att utveckla undervisningen samt att ge möjligheter för barnen att ha inflytande över sitt lärande. Dessa svar stämmer väl överens med rektorers uppfattning av att det systematiska kvalitetsarbetet är välutvecklat på de flesta enheter.

Tabell 5 Enkät svar, Skoltempen 2021/22, pedagog svar

Påstående	Genomsnitt av svar
29. Jag och mina kollegor lyckas använda resultat från utvärderingar för att utveckla undervisningens kvalitet	4,93769
31. Jag och mina kollegor lyckas skapa möjligheter för barnen att ha inflytande över sitt lärande	5,110942
Källa: Skoltempen 2021/22, Läroplansområde Uppföljning utvärdering och utveckling	

De områden som skattas lägst är möjligheten för vårdnadshavare att ha inflytande över utbildningen i förskolan samt hur väl man lyckas med att använda kriterierna för lärandeidentitet i utvärderingen av undervisningen.

I avsnitt 4 av rapporten såg vi att vårdnadshavarna gav påståendet Jag får vara med och påverka hur förskolan arbetar med mitt barns utveckling och lärande, relativt låga svar – och att en delförklaring var pandemin. Pedagogerna har alltså samma bild som vårdnadshavarna. Ur enheternas kvalitetsrapporter framkommer att detta är ett identifierat utvecklingsområde.

I avsnitt 3 beskrevs att arbetet med målkriterier kommit olika långt och att förståelsen varierar. Resultatet i Skoltempen bekräftar denna bild.

Tabell 6 Enkät svar, Skoltempen 2021/22, pedagog svar

Påstående	Genomsnitt av svar
32. Jag och mina kollegor lyckas skapa möjligheter för vårdnadshavare att ha inflytande över utbildningen i förskolan	4,559271
28. Jag och mina kollegor lyckas använda kriterierna för lärandeidentitet när vi utvärderar undervisning	4,68845
Källa: Skoltempen 2021/22, Läroplansområde Uppföljning utvärdering och utveckling	

7. Diskussion

Den sammantagna bilden är att verksamheterna inom de kommunala förskolorna håller hög kvalitet. Det systematiska kvalitetsarbetet är väl fungerande och ger därmed utvecklingsarbetet en struktur för att dokumentera, analysera, dra slutsatser, planera, genomföra och följa upp åtgärder som syftar till att förbättra verksamheten. Det finns en god kännedom om de politiska målen och målen i läroplanen och förskolornas verksamhetsplaner är utformade för att omhänderta de utmaningar som förskolan bedömer vara störst. Förskolorna bedöms därför ha en positiv inverkan på barns utveckling och lärande och sätta en bra grund för barnets kommande skolgång och väg till vuxenlivet. De övergripande utmaningar som beskrivs i denna rapport är kända och arbete pågår på olika nivåer i styrkedjan.

Genombrott för målkriterier som kvalitetsmarkörer

Att bedöma kvalitet i förskolan är komplicerat. Ofta jämförs förskolor utifrån parametrar som barngruppers storlek, andel förskollärare eller ekonomiska nyckeltal. Sådana jämförelser beskriver skillnader i förutsättningar men säger mindre om kvaliteten i undervisningen. Vårdnadshavare har sällan inblick i hur förskolan planerar, genomför, följer upp och analyserar undervisningen utifrån läroplanens mål. Enkäter som fångar vårdnadshavares uppfattning ger därför en indikation på hur vårdnadshavarna uppfattar kvaliteten men säger inte hela sanningen. Skolmyndigheterna har regeringens uppdrag att ta fram förslag för kvalitetsindikatorer för de olika skolformerna, inklusive förskola. Myndigheterna har tidigare presenterat förslag till indikatorer, men i senaste delrapporteringen framgår inga konkreta förslag för hur kvalitet i förskolan ska fångas på övergripande nivå.

Att bedöma kvalitet i förskolan innebär bokstavligen att göra bedömningar av olika slag. Genom att minska godtyckligheten i bedömningarna kan en mer enhetlig bild av kvaliteten nås. Inom Helsingborgs stads förskolor bedrivs sedan ett antal år tillbaka ett aktivt arbete med att bedöma kvalitet och utvecklingsbehov utifrån gemensamt definierade målkriterier. För många förskolor har målkriteriearbetet inneburit både ändrade arbetssätt och förändrad syn på uppföljningen av undervisning. För att bli framgångsrikt krävs att det finns samsyn både kring syftet, nyttan och tillämpningen av kriterierna och en acceptans för arbetssättet. Att implementera målkriterierna är således en process som tar tid och där nya frågor fått hanteras efterhand. Vår bedömning är att arbetet med målkriterier tagit ett stort kliv framåt under läsåret 2021/22. Arbetssättet är accepterat och etablerat och fortsätter samtidigt att utvecklas i de olika nätverk och forum för utveckling som finns.

Förskolornas delaktighet i vp-uppdragen är stor

Läsåret 2021/22 är det tredje läsåret då utvecklingsarbetet utgått från tydligt utpekade prioriteringar i den övergripande verksamhetsplanen för Helsingborgs stads skolor. Genom de så kallade vp-uppdragen¹⁷ har utvecklingsområden pekats ut

¹⁷ De utvecklingsområden som identifierats och där utbildningsdirektören pekat ut prioriteringar genom uppdrag i verksamhetsplanen för Helsingborgs stads skolor är följande:

- ökad närvaro

och ansvarsfördelningen förtydligats. För varje prioriterat område har en fördjupad nulägesanalys tagits fram och utifrån den har aktiviteter och uppföljningar planerats och genomförts, både på enhetsnivå och på huvudmannanivå. Att driva utvecklingsarbete genom uppdrag är delvis ett nytt arbetssätt som tagit tid att etablera och få att hänga ihop hela vägen i styrkedjan, men som nu bedöms vara etablerat och accepterat.

De flesta av vp-uppdragen tar sikte på utvecklingsbehov i grundskolan. Men grunden till bra verksamhet sätts i förskolan. Förskolorna har därför identifierat att de har en viktig roll i att bidra till utvecklingsarbetet inom de prioriterade områdena. Ett exempel är matematiken där fler enheter än tidigare börjat föra in matematiken i undervisningen på ett systematiskt sätt. Flera förskolor deltar också i kompetenshöjande insatser i matematik eller efterfrågar stöd från förvaltningen för att utveckla matematikens roll i undervisningen. Detta har också uppmärksammats av vårdnadshavarna som i Skoltempen ger högre betyg till förskolornas arbete med matematik än tidigare. Ett annat exempel är arbetet med att minska frånvaron och öka närvaron i skolan. Här har förskolorna börjat arbeta mer systematiskt än tidigare med att uppmuntra till goda närvarorutiner. Om vårdnadshavarna redan tidigt ser fördelarna med att barnet deltar i verksamheten regelbundet skapas goda mönster som kan fortsätta när barnet börjar i skolan. Att förbättra övergångarna från förskola till förskoleklass är också ett pågående utvecklingsområde som förväntas bidra positivt till flera av de prioriterade utvecklingsområdena.

Det positivt att förskolorna aktivt bidrar med insatser tidigt inom de utpekade utvecklingsområdena. Detta kommer att utvecklas ytterligare under kommande läsår, som en del i utvecklingsarbetet i stort.

Pandemin har fortsatt att prägla läsåret

Pandemin har påverkat förskolorna ända sedan pandemin bröt ut och även läsåret 2021/22 påverkades av pandemin. I inledningen av pandemin så fanns stor osäkerhet om hur situationen skulle hanteras och en oro kopplad till det som gjorde att många vårdnadshavare höll sina barn hemma. Under läsåret 2020/21 låg stor fokus på att minska smittspridning. Förskolorna införde nya rutiner för hämtning och lämning av barn, skärpta hygienrutinerna, minskat antal fysiska möten, färre utflykter, digitala utvecklingssamtal, osv. Efter hand vände sig både vårdnadshavare och personal vid den nya situationen och man lärde sig att anpassa verksamheten utifrån rådande smittläge och restriktioner. Under läsåret 2021/22 har man därför haft stor vana att

-
- förebygga, förhindra och åtgärda kränkande behandling
 - säkerställa att varje elevs behov av extra anpassningar och särskilt stöd tillgodoses
 - säkerställa att matematikundervisningen förbättras
 - förbättra den språkutvecklande undervisningen
 - säkerställa att studie- och yrkesvägledning används för att öka elevernas motivation
 - säkerställa att verksamheten inom stadens förskolor håller hög kvalitet (målkriterier)
 - säkra kompetensförsörjningen på kort och lång sikt

För varje uppdrag finns en närmare beskrivning av vad som ska uppnås.

anpassa sig, något som blev extra viktigt då smittspridningen i samhället sköt fart i mitten av läsåret. Både personal och barn var då frånvarande i hög omfattning på grund av sjukdom. Under vårterminens senare del minskade frånvaron.

Pandemin har påverkat både frånvaro och frånvaromönster, kontinuiteten i undervisningen, relationer till vårdnadshavare, övergångar till skola, med mera. Positivt är att förskolorna varit tvungna att "tänka nytt" och att man därigenom testat arbetssätt som inte tidigare varit aktuella, t ex digitala utvecklingssamtal. Bland nackdelarna kan nämnas bristande kontinuitet, ökad frånvaro och försvärad kommunikation. Det gäller nu att ta tillvara de positiva erfarenheterna och kompensera för de negativa effekter som pandemin gett upphov till.

Förskolornas utmaningar skiljer sig åt

Förskolorna påverkas av samhällsutvecklingen i stort och av den omgivning där förskolan befinner sig. I uppföljningen av förskolorna har det framkommit att de utmaningar förskolan möter varierar. Till exempel har förskolor, som finns i områden där det bor många med utländsk bakgrund, svårt att rekrytera personal med goda kunskaper i svenska. Detta är problematiskt då barn i dessa områden kan ha svaga kunskaper i svenska och förskolan kunde öka barnets språkförmåga. Här krävs ett fortsatt arbete för att attrahera medarbetare med goda kunskaper i svenska och öka kompetensen i hur man kan arbeta språkutvecklande generellt.

Rekrytering av förskollärare är en generell utmaning. Att vara formellt behörig är grunden men arbetets innehåll ställer också höga krav på ledarskap och lämplighet. Läroplanen ställer krav på att förskollärare ska ta ett helhetsgrepp kring undervisningen och leda arbetslaget i pedagogiska frågor, något som ibland kan vara krävande och svårt.

En skillnad mellan socioekonomiskt svaga respektive socioekonomiskt starka områden handlar om vårdnadshavarnas förväntningar på förskolan. Vårdnadshavare i socioekonomiskt svaga områden har generellt mindre kunskap om förskolans uppdrag och förskolans betydelse för barnets utveckling. Oftast är kännedomen om omsorgsuppdraget större än kännedomen om undervisningsuppdraget. Det är färre barn som går i förskolan i socioekonomiskt svaga områden och barnen har oftare en ryckigare närvaro (med kortare eller längre perioder av frånvaro). Vårdnadshavarna i de socioekonomiskt starka områdena har oftast en hög kännedom om förskolans uppdrag. De har också höga förväntningar på en individanpassad verksamhet i förskolan, som inte alltid är möjlig att tillmötesgå. Barn med långa vistelsetider på förskolan bor ofta i socioekonomiskt starka områden. De olika förväntningar och kunskaper som förskolornas personal möter kräver att de kan anpassa kommunikationen med vårdnadshavarna. På det stora hela fungerar kommunikationen väl men det har också framkommit att personalen ibland upplever kommunikationen som svår, speciellt om personalen och vårdnadshavarna inte har samma syn vad som är barnets bästa i en given situation. Här krävs ett fortsatt arbete med att brett utveckla kommunikationen och bemötandet.

Vissa förskolor har högt söktryck medan andra har svårt att fylla lediga platser. Detta påverkas både av demografin, förekomsten av andra förskolor i närområdet och hur

vårdnadshavarnas väljer. För de förskolor som har svårt att fylla lediga platser blir det extra svårt att få en ekonomi i balans.

Diagnoser hos barn ökar

Antalet diagnoser för till exempel ADHD har stadigt ökat. Även diagnosen för autism har ökat de senaste åren. Att diagnoserna ökar behöver inte betyda att förekomsten av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar ökat, även om det finns forskare som menar att det skett en viss ökning av autism. Många förskolor upplever att de har fler barn än tidigare som behöver anpassningar och stöd på grund av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och att stödbehovet är större. Att många barn har omfattande stödbehov kräver att förskolan har tillgång till specialistkompetens och att den ordinarie personalen har tillräcklig kompetens för att göra anpassningar i vardagen. Även lokaler och lärmiljöer kan behöva anpassas. Förskolan behöver alltså ställa om för att möta ett ökande stödbehov, vilket kräver kompetensutveckling och anpassningar. Förskolorna kan få ekonomisk kompensation för vissa anpassningar men inte för till exempel kompetensutveckling eller rekrytering (som bekostas genom ordinarie budget). Här krävs ett fortsatt arbete för att öka samarbetet och för att höja kompetensen och förutsättningarna för att ge barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar det stöd de behöver.

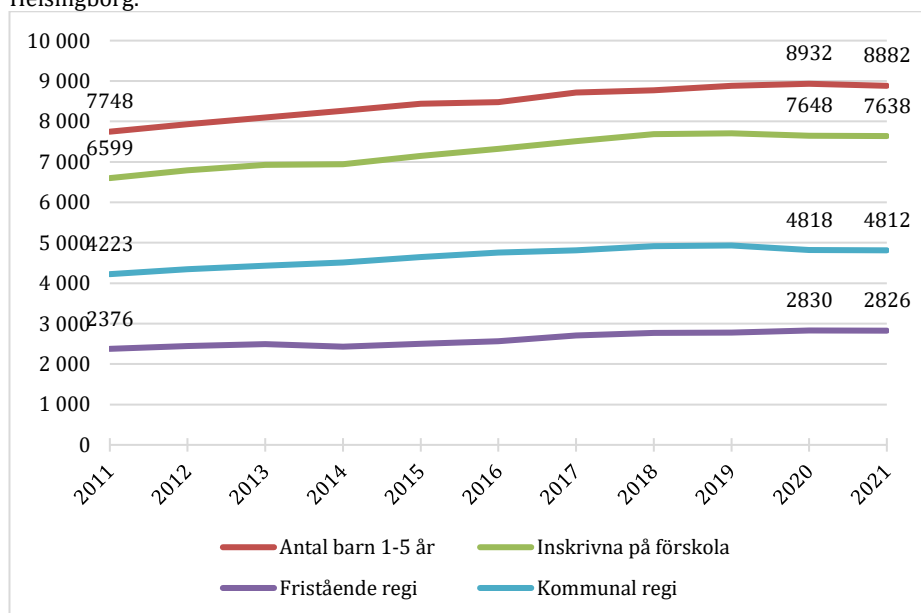
8. Bilaga 1 Barn, personal, ekonomi, lokaler och stöd

Barn och förskolor i Helsingborg

Antalet barn i förskoleålder har ökat årligen, sett över tid. De senaste åren har ökningsgraden mattats av och det senaste året skedde en liten minskning. År 2021 bodde det 8882 barn i åldern 1 – 5 år i Helsingborg. Av dessa barn är 7638 inskrivna på en förskola. Det innebär att 87 % av barnen i ålder 1 – 5 år är inskrivna i förskola. Det är en något högre andel än föregående år. Av de barn som är i åldern 3 – 5 år så är 96 % inskrivna på en förskola. Det innebär att ungefär 230 barn i åldern 3 – 5 år inte är inskrivna på en förskola.¹⁸ Andelen barn som går i förskola ligger på ungefär samma nivå som riket som helhet.¹⁹ För de barn som inte är inskrivna i förskola erbjuder familjecentralerna öppen förskola.

Den senaste prognosen²⁰ för befolkningsutvecklingen i Helsingborg bedömer att antalet barn inte kommer att öka i den takt som tidigare prognosticerats. Fram till 2035 väntas det födas 100 färre barn per år jämfört med förra årets prognos.

Figur 1 Antal barn inskrivna i inskrivna barn på förskolan efter regi, 2011– 2021, skolkommun Helsingborg.

Källa: Skolverket (Förskola/Barn). Siffrorna avser 15 oktober varje år.

¹⁸ När vi kombinerar SCB:s uppgifter över antalet inskrivna barn på förskola med våra volymdatabaser ges att 86,9 procent av alla barn i åldern 1-5 år, med Helsingborg som hemkommun, går på förskola. Motsvarande andel för barn i åldern 3-5 år är 95,7 procent. I det spannet gick 230 barn inte i förskolan i december 2021.

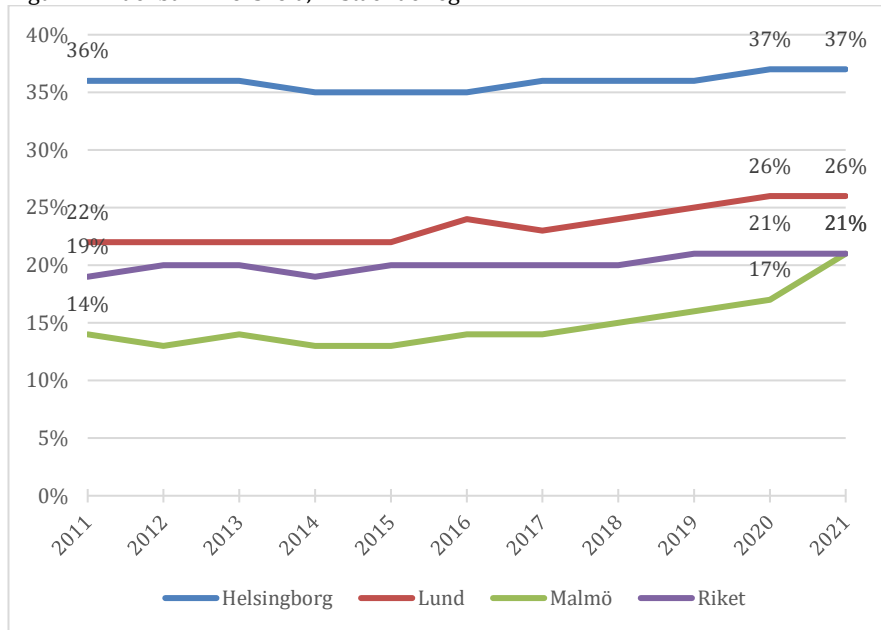
¹⁹ I SOU 2020:67 *Förskola för alla barn– för bättre språkutveckling i svenska* framgår att cirka 85 % av barnen i ålder 1 -5 år är inskrivna i förskola och cirka 2 % i pedagogisk omsorg i riket som helhet. Det finns skillnader mellan olika kommuner.

²⁰ Finns publicerad på stadens hemsida. Prognoserna och de antaganden de bygger på är daterade 2022-04-22

Not: Antal inskrivna barn på förskolan avser även barn med andra hemkommuner än Helsingborg.

Av de barn som är inskrivna på förskola går 63 % på en kommunal förskola och 37% på en fristående förskola. Andelen barn som går på en fristående förskola är högre i Helsingborg än i andra större städer i Skåne och i riket som helhet. I Lund går 26 % av barnen i en fristående förskola. I riket som helhet går 21 % i fristående förskola.

Figur 2 Andel barn i förskola, fristående regi

Källa: Skolverket (Förskola/Barn). Siffrorna avser 15 oktober varje år.

De flesta barn (över 90 %) går i förskolan på "heltid", dvs mer än 15 timmar i veckan. Barn, vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga enligt föräldraledighetslagen (1995:584) för vård av annat barn, ska från och med ett års ålder erbjudas förskola under minst tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan. Ungefär 10 % av barnen går i förskola 15 timmar i veckan.

Tabell 7 Andel barn i förskola mer än 15 timmar i veckan, 2017-2021, Helsingborgs stad, kommunal regi

År	15 timmar <
2017	91,9%
2018	90,8%
2019	90,5%
2020	90,5%
2021	90,6%

Källa: Egna beräkningar, Volymdatabasen. Siffrorna avser medelvärde över året.

Det finns cirka 80 kommunala förskolor i Helsingborg. Dessa är organiserade i 20 chefsområden som leds av en rektor. En förteckning över samtliga förskolor finns i Bilaga 2.

Ekonomiska förutsättningar

Barn- och utbildningsnämndens budget för 2022 har en omslutning på 4 503 mnkr vilket är 159 miljoner kronor mer än året innan. Av dessa resurser utgör 3 834,9 mnkr kommunala resurser beslutade av kommunfullmäktige, vilket motsvarar drygt 40% av de medel som kommunfullmäktige fördelar till stadens nämnder. 718 mnkr är externa intäkter och dessa består främst av riktade statsbidrag, interkommunala intäkter samt föräldraavgifter för förskola och fritidshem. Av de totala resurserna till nämnden används drygt 27% eller knappt 1 209 mnkr till verksamhetsområdena förskola och pedagogisk omsorg.

Pengarna fördelas till varje enhet huvudsakligen med en peng per barn. Rektor beslutar därefter hur pengarna ska användas, dvs hur stor del som ska användas till undervisning, lärverktyg, lokaler eller andra typer av kostnader.

I förskolan finns olika nivåer av förskolepeng i relation till barnens vistelsetid och ålder. För barn till arbetssökande sker tilldelning motsvarande full tid, trots att barnen i grunden bara har rätt till 15 timmars närvaro per vecka. Detta beror på att förskolan ska ha en beredskap att ta emot barnet under fler timmar så snart föräldrarna söker jobb eller får jobb. Avstämning av antalet barn och elever sker månadsvis för såväl kommunal som fristående verksamhet.

Knappt 33 mnkr fördelas till förskolorna utifrån deras socioekonomiska struktur. Syftet med fördelning av det som kallas för uppbyggande insatser är att bidra till att kompensera för segregationens negativa effekter. I fördelningen tas stor hänsyn till föräldrarnas utbildningsbakgrund, som är den viktigaste faktorn för barns framgång i skolan. Detta kriterium har därför dubbel vikt i fördelningen. Därutöver används utländsk härkomst (barn och elever födda utomlands) som kriterium.

Fördelningen sker inte till alla enheter utan enbart till de enheter som har ett sämre utfall än stadens genomsnitt. Det innebär att de enheter som får del av pengarna får ett rejält ekonomiskt tillskott. Enheterna har möjlighet att i stor utsträckning hitta de åtgärder som ger bäst resultat och nytänkande uppmuntras i detta arbete.

Uppbyggande insatser används vanligen till att öka grundbemanningen eller att anställa pedagoger med specialkompetenser, till exempel pedagogistor, atelieristor eller specialpedagoger. Vissa enheter använder uppbyggande insatser till att köpa in tolkstöd vid utvecklingssamtal och föräldramöten eller anställer fasta vikarier. Insatserna används även till olika kulturaktiviteter.

Drygt 33 mnkr fördelas också i form av tilläggsbelopp/Febox. Detta avser resurser för extraordinära stödåtgärder och kan till exempel handla om tekniska hjälpmedel, assistans eller mindre anpassning av lokal.

Över- och underskott tas med i sin helhet till kommande år för såväl nämnden som för respektive enhet. De enheter som uppvisar underskott måste genomföra anpassningsåtgärder för att få sin ekonomi i balans. Därefter måste upparbetade

underskott arbetas in. De enheter som uppvisar överskott får använda en begränsad del av detta under kommande år. Övrig del ligger kvar för framtida nyttjande.

För år 2021 visade bokslutet för hela Barn- och utbildningsnämnden ett överskott på 17,2 miljoner kronor. Överskottet kunde framförallt förklaras av effekter av den pågående pandemin. Denna har medfört stora såväl verksamhetsmässiga som ekonomiska konsekvenser. De största ekonomiska effekterna handlar om ökade intäkter i form av statsbidraget för sjuklöner, som har givit nämnden en intäkt på 17 mnkr och det riktade statsbidraget skolmiljarden, som även det uppgick till ca 17 mnkr. Detta är resurser som inte kommer att finnas kvar framöver. Vi vet att kommunernas ekonomiska läge är långsiktigt utmanande, men detta återspeglades inte i de ekonomiska förutsättningarna för 2021. Därför är det extra viktigt att använda tillfälliga pengar på ett sätt som långsiktigt utvecklar verksamheten.

Under 2022 har behovet av en omställning till krympande resurser och högre kostnader blivit tydligt. Konsumentprisindex uppgår i nuläget till 10,9% och priserna för enskilda varor såsom livsmedel och el har ökat betydligt mera än så. Utvecklingen av lönerna är i nuläget mycket osäker. Redan tidigt under året började nämndens verksamheter att jobba utifrån minskat ekonomiskt utrymme under 2023. Allt eftersom kostnadsökningarna har blivit större har behovet av anpassning blivit tydligare. Barn- och utbildningsnämnden prognostiserar ett överskott på totalt drygt 50 mnkr. Ett överskott under innevarande år är nödvändigt för att kunna anpassa sig till aktuellt ekonomisk utrymme 2023.

Personal

Antalet anställda i de kommunala förskolorna läsåret 2021/22²¹ uppgick till 921 heltidstjänster, vilket var färre än året innan (2020: 949 anställda). Antalet medarbetare har minskat mer än antalet inskrivna barn minskat. Det innebär att nyckeltalet *Antal barn per årsarbetare* är högre än året innan (5,3 barn per årsarbetare).

Andelen förskollärare uppgick till 54% vilket är högre än året innan då andelen uppgick till 50% (för riket som helhet uppgick andelen till 43%). Andelen anställda med pedagogisk högskoleexamen uppgick till 56%. Även det är en relativt stor ökning jämfört med året innan. I gruppen *Anställda med pedagogisk högskoleexamen* ingår förskollärare och personer med fritidspedagogexamen eller lärarexamen.

Andelen anställda med gymnasial utbildning för arbete med barn (barnskötare) uppgick till 8 % och andelen anställda med övrig utbildning uppgick till 25 %. Vissa mindre förändringar syns jämfört med året innan.

Personalrörligheten inom förskoleverksamheten var 6,2% under 2021 vilket är en ökning jämfört med 4,8% under 2020, och motsvarar därmed de nivåer vi hade 2019 på 5,9%. Den förhållandevis låga nivån 2020 kan bero på Coronapandemin där medarbetare i större utsträckning valt att stanna kvar pga. den osäkerhet och oro som

²¹ Statistiken som rör personal avser läget den 15 oktober respektive år. Senaste tillgängliga siffror är från oktober 2021.

fanns. Personalerörligheten avser tillsvidareanställda som lämnat staden som arbetsgivare exklusive pensionsavgångar.

Tabell 8 Antal barn per heltidstjänst i förskolan, kommunal regi, Helsingborg och riket

	2017	2018	2019	2020	2021	Förändring 2017-2020
Personaltäthet, antal barn per heltidstjänst, kommunal regi	5,0	5,1	5,1	5,1	5,3	0,3
Riket, kommunal regi	5,1	5,1	5,2	5,2	5,1	0,0

Källa: Skolverket (Förskola/Personal). Siffrorna avser 15 oktober varje år.

Tabell 9 Förskolans personal, kommunal regi, Helsingborg och riket

	2017	2018	2019	2020	2021	Förändring 2017-2021
Anställda, antal heltidstjänster i kommunal regi	972	951	958	949	921	-51
Riket	79841	80210	79870	79148	78940	-693
Anställda, andel (%) heltidstjänster med förskollärarexamen, kommunal regi	47%	49%	49%	50%	54%	+7%-enheter
Riket	43%	43%	42%	43%	43%	+0%
Anställda, andel (%) heltidstjänster med pedagogisk högskoleexamen, kommunal regi	50%	51%	51%	52%	56%	+6%-enheter
Riket	45%	45%	44%	45%	45%	+/- 0%
Anställda, andel (%) heltidstjänster med viss pedagogisk utbildning, kommunal regi	-	6%	8%	7%	8%	saknas
Riket	-	8%	8%	8%	9%	saknas
Anställda, andel (%) heltidstjänster med övrig utbildning, kommunal regi.	29%	30%	29%	29%	25%	-1%-enheter
Riket	27%	28%	28%	29%	28%	+1%-enheter

Källa: Skolverket (Förskola/Personal). Siffrorna avser 15 oktober varje år.

Det finns en stor efterfrågan på utbildad personal inom förskolan. Det finns brist på förskollärare både inom riket och inom Helsingborgs stad. Förvaltningen bedriver ett kontinuerligt och långsiktigt arbete med att attrahera och behålla medarbetare. I detta ingår till exempel olika personalförmåner, kompetensutvecklingsmöjligheter och arbete med att skapa goda arbetsmiljöer.

Rekrytering via utbildning

En viktig del i rekryteringsarbetet är att erbjuda ett stort antal VFU-platser inom Helsingborgs stads förskolor och skolor så att lärosäten kan förlägga många lärarstudenters VFU (verksamhetsförlagda utbildning) inom vår verksamhet. Det handlar om att ha god kvalitet i VFU-arbetet så att lärarstudenter känner det

meningsfullt och lärorikt att göra sin VFU hos oss, men också så att de vill bli medarbetare i vår organisation efter sina studier. Det finns idag många olika vägar mot läraryrket (olika inriktningar och upplägg) vilket gör att det är viktigt att verksamheten anpassar sig efter behoven från lärosäten, samt att man ser VFU som ett gemensamt rekryteringsarbete i staden. Majoriteten av lärarstudenterna är från Malmö Universitet och Lunds Universitet, övriga är från Högskolan Kristianstad och Halmstad Högskola. Enstaka lärarstudenter placeras även från andra lärosäten i landet.

Under läsåret 2021/22 fanns det totalt cirka 600 lärarstudenter registrerade i våra skolor och förskolor. Det var ca 730 lärarstudenter som gjorde VFU inom ramen för sin lärarutbildning²². I vissa fall har en student VFU både på höst- och vårterminen. En VFU-period är oftast 4 veckor, men kan variera i antal veckor. Antal genomförda VFU-perioder är baserat på uppgifter från Malmö universitet, Lunds universitet, Kristianstad högskola och Halmstad Högskola. Utöver detta genomfördes även VFU-perioder av studenter från andra lärosäten i landet.

Tabell 10: Antal genomförda VFU-perioder, läsåret 21/22

	Förskola	Grundskola	Gy
HT21	140	207	51
VT22	101	171	57
Totalt:	241	378	108

Källa: Pedagogiskt Center

Rekrytering via Vikariebanken

Vikariebanken är Helsingborgs stads korttidsbemanningsverksamhet som hanterar bemanningsbehov upp till 14 dagar inom för-, grund- och gymnasieskola. Vikariebanken har också en roll i den långsiktiga kompetensförsörjningen. Framför allt genom att anställa lärarstudenter som vill arbeta vid sidan av studierna. Att arbeta inom korttidsbemanningen ger en inblick i arbetet och våra arbetsplatser och en chans för arbetsgivaren att lära känna medarbetaren. En annan viktig målgrupp är pensionärer som kan förlänga arbetslivet genom att arbeta timmar när de själva kan och vill. Verksamheten arbetar också med att skapa intresse för att studera till lärare hos de medarbetare som inte har eftergymnasial utbildning genom olika kommunikationsinsatser. Vikariebanken fungerar också ofta som en inkörsport för barnskötare, resurspersoner och elevassistenter som börjar jobba inom verksamheten för att sedan erbjudas månadsanställning på någon av våra enheter.

Vikariebanken har under läsåret haft krav på relevant utbildning vid rekrytering eftersom tillgången på intresserade att arbeta i verksamheten är god. Under hela VT22 och större delen av HT21 gick enbart lärarstudenter samt examinerade lärare från nordnorden vidare i rekryteringsprocessen. I maj 2022 var 35 % av de aktiva

²² Se fördelning av genomförda VFU-perioder i tabell 6

vikarierna behöriga eller obehöriga (minst 120 hp eller mindre än ett kvar till examen) lärare.

Under pandemin sjönk antalet bokade timmar drastiskt utifrån restriktionerna men har under förra läsåret ökat upp till sedvanliga nivåer för att sedan under vårterminen öka rekordartat jämfört med tidigare.

Under läsåret var cirka 530 personer anställda i Vikariebanken, varav drygt 350 varit aktiva i genomsnitt. Samtliga skolformer bokade totalt 1081 vikarier under läsåret 21/22 vilket motsvarade 127 225 timmar. Förskolan är den verksamhet som bokar mest vikarier och under läsåret bokade de 81 565 timmar (64%).

Kompetensutveckling av befintlig personal

För att kunna utveckla verksamheten är det viktigt att medarbetare har möjlighet till kompetensutveckling. Vilken kompetensutveckling som en medarbetare eller en grupp behöver styrs av verksamhetens behov. Kompetensutvecklingsinsatserna kan därför variera mellan förskolorna.

De kompetensutvecklingsinsatser som görs styrs av huvudmannens och verksamheternas behov. Utifrån identifierade utvecklingsområden planerar och genomförs utbildningsinsatser och/eller nätverk av Pedagogiskt center som är förvaltningens avdelning för lärande och utveckling till anställda inom Helsingborgs stads skolor. Insatsernas mängd och längd varierar mellan enheter utifrån deras nuläge och önskemål. Huvudmannen har identifierat ett antal behov av kompetensutveckling som skrivs fram i förvaltningens verksamhetsplan, planen ger en tydlig riktning för vad som ska prioriteras. Pedagogiskt center säkerställer även att kompetensutveckling erbjuds när något kring läroplan, barnkonventionen, skollagen etc ändras. Regelbundet sker insatser kring digitalisering för att stödja såväl nya medarbetare kring olika digitala system som all personal på förskolor och skolor som kompetenshöjning inom olika digitala plattformar, enligt behov. Vid slutet av vårterminen 2022 genomfördes en stor konferens vid namn *Rethink education* för alla anställda inom förskola och skola, med fokus på digitalisering, AI, robotisering och förvaltningens innovationer.

Staten bidrar med finansiering till viss kompetensutveckling, till exempel finansiering av olika karriärtjänster så som förstelärare. Under vårterminen 2022 fanns totalt 19 förstelärare i förskolan.

Tabell 11 Antal förstelärare i förskola 2018—2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Antal förstelärare	19	20	18	21	19

Källa: Beslutsstöd. Avser läget i februari respektive år

Även om förvaltningen lyckas rekrytera förskollärare och annan personal till förskolan så vet vi att det är fråga om bristyrken på såväl kort som lång sikt och det behövs ett målmedvetet och långsiktigt arbete för att vara en attraktiv arbetsgivare och kunna rekrytera och behålla duktiga förskollärare och barnskötare. Detta arbete

rör anställningsprocessens alla delar²³ och det behöver ske på såväl huvudmannanivå som på respektive enhet. Förvaltningen har därför initierat ett arbete som syftar till att säkra kompetensförsörjningen både på kort och på lång sikt.

Sjukfrånvaro

Den totala sjukfrånvaron inom förskola ligger högre än sjukfrånvaron inom övriga skolformer. Den totala sjukfrånvaron i förskolan under kalenderåret 2021 uppgick till 9,89% vilket är lägre än året innan (2020: 10,77%). Trenden med en ökad sjukfrånvaro ser därmed ut att ha vänt, vilket sannolikt beror på att Coronapandemins effekter på sjukfrånvaronivåerna har avtagit. Vi är dock ännu inte nere på de nivåer vi haft 2018-2019 som var runt 8%.

Medarbetarenkät

Staden genomför årligen en medarbetarenkät. Hösten 2021 infördes en ny enkät med nya index som har fokus på att mäta förutsättningar för ett starkt och hållbart medarbetarskap. Övergripande index, Agerus Performance Culture Index (APCI), uppgick till 78% att jämföra med värdet för staden på 71%. Delindex som handlar om villkor för prestation uppgick till 86 att jämföra med stadens 84, samt delindex om mänskliga basbehov på 87 att jämföra med stadens 84.

För att göra jämförelser med andra kommuner finns frågorna i det s.k. HME-index (Hållbart Medarbetar Engagemang) kvar. Resultatet inom förskola var index 87, vilket är högre än föregående års värde på 84. Värdet är betydligt högre än både stadens genomsnitt samt andra kommuners genomsnitt inom förskoleverksamhet i Sverige som båda ligger på 82.

För delindex Motivation uppgick värdet till 85 vilket är högre än värdet föregående år på 83. Vi ligger högre än stadens värde på 82 samt andra kommuners genomsnitt inom förskola på 81. För delindex Ledarskap är vårt värde 84 vilket är högre än föregående års värde på 80. Vi har högre värde än staden på 81 och högre än andra kommuners förskolor på 79. För delindex Styrning är vårt värde 90 vilket också är högre än föregående års 89. Här ligger vi betydligt högre än stadens värde på 83 men något lägre än andra kommuners genomsnitt för förskolor på 86.

Lokalförsörjning

Förskoleverksamheten finns både i externt förhyrda lokaler och i lokaler som ägs av Helsingborgs stad. Lokalbehovet styrs av befolkningsutvecklingen. I de senaste prognoserna har ökningstakten mattats av.

Satsningen på förskolelokaler behöver därför fortsätta om än i lugnare takt än tidigare. Skol- och fritidsförvaltningen har tillsammans med fastighetsförvaltningen tagit fram en plan för vilka investeringar som behövs under kommande år.

Investeringsplanen omfattar såväl helt nya lokaler som anpassning och/eller renovering av befintliga lokaler

²³ ARUBA = attrahera, rekrytera, utveckla, behålla, avveckla.

Förvaltningarna har även tagit fram ett grundläggande lokalprogram för stadens framtida förskolor. Syftet med detta arbete har varit att säkerställa att de förskolor som byggs under kommande år ger optimala förutsättningar för barnens utveckling och lärande. Det handlar bland annat om att ha lokala tillagningskök, skapa inbjudande och välventilerade inomhusmiljöer och samtidigt bygga kostnadseffektivt.

Det befintliga fastighetsbeståndets standard och utförande varierar främst på grund av byggnadernas olika ålder. Underhållet är genomgående gott och lokalerna uppfattas därför oftast som välskötta och ändamålsenliga av såväl verksamhet som användare. Anpassningar till modern pedagogik och nya arbetsformer för pedagoger behöver dock göras och sker fortlöpande om än i något långsammare takt än vad som ur ett verksamhetsperspektiv varit önskvärt.

På Fredriksdalsskolans område har en äldre förskolebyggnad ersatts med en ny förskola. Förskolan är en "konceptförskola" som avropats via SKR rikstäckande ramavtal. Projektet färdigställdes i april 2022. En ny idrottshall som även innehåller en mindre förskola har byggts vid Gantofta skola samt en befintlig paviljongetablering för förskola har tagits bort (klart i juli 2022). Nybyggnad av förskola på Närlunda för cirka 120 barn har genomförts med stort fokus på återbruk och cirkulär ekonomi. Produktion pågår, färdigställs januari 2023. Befintlig byggnad för förskola på Dalhem västra har passerat teknisk livslängd. Projektering pågår för att riva och ersätta byggnaden med ny "konceptförskola" för 94 barn via SKR ramavtal. Målsättning är att projektet ska kunna vara färdigställt december 2023. Byggnaden är i sin standard dimensionerad för 120 barn. Förändringar och underhåll i utemiljöerna görs kontinuerligt.

Ny eller ombyggnation av förskolelokaler innebär att den genomsnittliga lokalkostnaden per barn ökar kraftigt. Detta eftersom nyproducerade lokaler är betydligt dyrare än lokaler i det befintliga beståndet. Detta ställer krav på anpassningar i verksamhetens organisering och bemanning för att uppnå en budget i balans. Äldre lokaler medför å andra sidan investeringar i ventilation, bullerreducerande åtgärder och minskad energiförbrukning. Kontinuerliga förbättringar inom dessa områden pågår.

Stöd till förskolor

Inom förvaltningen finns stödfunktioner vars uppgift är att stödja förskolorna och ansvara för att fastställda processer följs. Det handlar om stöd för HR, ekonomi, administration och juridik, kommunikation och marknadsföring, stöd för systematiskt kvalitetsarbete och skola på vetenskaplig grund, stöd för nyanländas och flerspråkiga barns och elevers lärande, stöd för pedagogisk utveckling och stöd för elevhälsa.

Avdelningen pedagogiskt center erbjuder lärande och utveckling till personal som utbildar barn och unga genom kollegialt lärande, konsultation, support, handledning, fortbildning, inspiration, föreläsningar, workshops och samordning, projektledning/projektdeltagande. Avdelningen erbjuder stöd inom områden såsom språkutvecklande arbetssätt i förskolan, modersmålsstöd, ledarskapet i klassrummet,

skolbibliotek och språk-, läs- och skrivutveckling. Stöd erbjuds även för arbete med olika media, digitalisering, assisterande verktyg samt programmering. Övriga prioriterade områden är insatser för fritidshem, förskola och förskoleklass, inkluderande lärmiljöer samt verksamhetsförlagd utbildning kopplat till lärarstudenter (VFU).

Förskolorna har erbjudits kompetensutvecklingsinsatser kring pedagogisk dokumentation. Utbildningspaket finns för olika målgrupper i förskolan, exempelvis en utbildning som riktar sig till barnskötare som arbetat länge i verksamheten men som behöver uppdatering kring uppdraget. En annan insats är en utbildning för obehöriga och barnskötare inom förskolan kallad "Tillsammans lyfter vi förskolan". De flesta insatser för att stödja enheternas pedagogiska processer är så kallade skräddarsydda insatser på initiativ från rektorer på förskolor och skolor. Under Coronapandemin har avdelningen prioriterat att stödja skolorna och förskolorna i digitala frågor.

Enligt skollagen har huvudmannen inget ansvar för att anordna elevhälsa i förskolan. Barnen i förskoleålder har tillgång till barnavårdscentraler. Förskolorna i Helsingborg har dock tillgång till elevhälsans expertis. Till exempel finns specialpedagoger och förskolepsykologer tillgängliga för stöd och handledning. Elevhälsan kan också spela en roll för att motivera och stödja vårdnadshavare att gå vidare med en utredning av ett barn när ett sådant behov hade uppmärksamrats. Elevhälsan utreder också rätt till extraordinära medel och fattar beslut om förtur till förskoleplats. Elevhälsan har bistått förskolorna i frågor som rör pandemihantering.

9. Bilaga 2 Förteckning över förskolor

Förteckning över samtliga kommunala förskolor uppdelade per verksamhetsområde.
Källa: Beslutsstöd. Data avser genomsnitt 2021.

Verksamhetsområde	Chefsområde	Enhet	Genomsnitt
Totalt	Totalt	Totalt	7912
Fristående	Fristående		
		I annan regi	2937
VO 1	Allerum förskola/skola (CO)		
		Allerums förskola	52
	Kattarps förskola (CO)		
		Kattarps förskola	72
	Laröd förskola (CO)		
		Skogsgläntans förskola	34
		Rosenvägens förskola	20
		Hästkons förskola	41
	Maria Park förskola (CO)		
		Maria Park förskola	133
		Flohem förskola	50
	Ringtorp/Västra Berga förskola (CO)		
		Pålsjö Östra förskola	38
		Ringstorps förskola	68
		Västra Berga förskola	68
		Ringstorpsparkens förskola	129
	Ödåkra förskola (CO)		
		Snöbollsgatan förskola	83
		Tuehagens förskola	32
		Vintergatans förskola	66

VO 2		Sagoträdets förskola	102
	Dalhem förskola (CO)		
		Dalhem förskola	159
	Drottninghög förskola (CO)		
		Kristallens förskola	183
		Diamantens förskola	69
		Opalens förskola	57
	Olympia förskola (CO)		
		Trädgårdens förskola	126
		Arenans idrottsförskola	71
	Sofieberg förskola (CO)		
		Veingegatans förskola	87
		Adolfina förskola	115
		Äppelgårdens förskola	86
	Västra Ramlösa förskola (CO)		
		Fridas förskola	37
		Brunnsberga förskola	136
		Humlegårdens förskola	30
		Birkagatans förskola	57
	Wieselgren förskola (CO)		
		Furutorps gatans förskola	38
		Guldsmedsgatans förskola	34
		Traktörsgatans förskola	40
		Åhusgatans förskola	64
VO 3	Brunnsparken förskola (CO)		
		Musikantens förskola	32
		Brunnsalléns förskola	95
	Elineberg förskola (CO)		
		Jordbodals förskola	47
		Lantmätarens förskola	23
		Ängslyckans förskola	93
	Nanny Palmkvist nord förskola (CO)		
		Husensjö förskola	83

	Skarans förskola	30
	Myrans förskola	20
	Växthusets förskola	26
Nanny Palmkvist väst förskola (CO)		
	Regnbågens förskola	17
	Nyckelpigans förskola	18
	Solrosens förskola	116
	Svalans	
	Astma/Allergiförskola	11
Nanny Palmkvist öst förskola (CO)		
	John Blunds förskola	54
	Galaxens förskola	62
Raus Plantering förskola (CO)		
	Nyponrosens förskola	22
	Tallkottens förskola	17
	Pinjens förskola	34
	Viktoria förskola	47
	Nallens förskola	17
	Rosenknoppens förskola	22
S:t Jörgen förskola (CO)		
	Hamiltons förskola	39
	Vikingsbergs förskola	35
	Nicandersgatans förskola	40
	Brommagatans förskola	39
Slottsvången förskola (CO)		
	Tornérhjelm's förskola	133
	Trollsländans förskola	26
	Gräshoppans förskola	15
	Slottsvångens förskola	100
Tågaborg förskola (CO)		
	Wrangelsgatans förskola	20
	Stattena förskola	81
VO 4		
Bårslöv/Gantofta förskola (CO)		
	Kaprifolgatans förskola	41

	Salladsgatans förskola	104
	Tofta förskola	90
Mörarp förskola (CO)		
	Mörarps förskola	114
Påarp förskola (CO)		
	Påarps förskola	163
Rydebäck Blidö/Vindö förskola (CO)		
	Blidö förskola	136
		98
Råå/Högasten/Lussebäcken förskola (CO)		
	Högastens förskola	68
	Råå förskola	84
	Lussebäckens förskola	49
Ättekulla förskola (CO)		
	Rimfaxe förskola	36
	Ättekulla förskola	104
VO Gymnasiet		
VO gymnasiet		
	International School	98

Källa: Beslutsstöd/Volymdatabasen. Avser genomsnittligt antal barn över årets alla månader.

10. Bilaga 3 Enkät svar ur Skoltempen 2021/22

OMSORG, UTVECKLING OCH LÄRANDE	20. Jag och mina kollegor lyckas bedriva en undervisning som tar hänsyn till barnens olika behov och förutsättningar	5,1231
OMSORG, UTVECKLING OCH LÄRANDE	21. Jag och mina kollegor lyckas skapa förutsättningar för barnen att använda olika uttrycksformer för att kommunicera sina tankar och erfarenheter	5,132219
OMSORG, UTVECKLING OCH LÄRANDE	22. Jag och mina kollegor lyckas öka barnens medvetenhet om hur deras handlingar påverkar miljön	4,579027
OMSORG, UTVECKLING OCH LÄRANDE	23. Jag och mina kollegor lyckas integrera undervisningen i vår närmiljö	5,06383
OMSORG, UTVECKLING OCH LÄRANDE	24. Jag och mina kollegor lyckas integrera undervisningen med det lokala kulturlivet	3,784195
OMSORG, UTVECKLING OCH LÄRANDE	25. Jag och mina kollegor samarbetar för att utveckla barnens lärandeidentitet	5,278116
UPPFÖLJNING, UTVÄRDERING OCH UTVECKLING	26. Jag och mina kollegor lyckas följa upp och dokumentera varje barns utveckling utifrån målen i läroplanen	4,870821
UPPFÖLJNING, UTVÄRDERING OCH UTVECKLING	27. Jag och mina kollegor lyckas analysera barnens kunskapsutveckling utifrån läroplansmålen för att kunna anpassa undervisningen	4,854103
UPPFÖLJNING, UTVÄRDERING OCH UTVECKLING	28. Jag och mina kollegor lyckas använda kriterierna för lärandeidentitet när vi utvärderar undervisning	4,68845
UPPFÖLJNING, UTVÄRDERING OCH UTVECKLING	29. Jag och mina kollegor lyckas använda resultat från utvärderingar för att utveckla undervisningens kvalitet	4,93769
UPPFÖLJNING, UTVÄRDERING OCH UTVECKLING	30. Jag och mina kollegor lyckas förankra undervisningen i vetenskaplig kunskap och beprövad erfarenhet	4,796353
UPPFÖLJNING, UTVÄRDERING OCH UTVECKLING	31. Jag och mina kollegor lyckas skapa möjligheter för barnen att ha inflytande över sitt lärande	5,110942
UPPFÖLJNING, UTVÄRDERING OCH UTVECKLING	32. Jag och mina kollegor lyckas skapa möjligheter för vårdnadshavare att ha inflytande över utbildningen i förskolan	4,559271

11. Bilaga 4 Smartare kvalitetsuppföljning i förskolan

Under perioden 2020-2022 har förvaltningen arbetat med ett innovationsinitiativ som använder sig av dataanalys för att bättre förstå komplexiteten i undervisningen och lärandet i förskolan. I initiativet används olika typer av data för att belysa verksamheten från olika perspektiv och därmed förstå hur vi ska kunna skapa bättre förutsättningar för alla barn att uppnå sin maximala potential. Initiativet är i pilotfas och har hittills involverat 8 förskolorområden.

Arbetsprocess

Dataanalys handlar om att använda modern teknik för att undersöka, analysera och visualisera data. Med hjälp av modern teknik kan vi automatisera datarapporteringen, visualisera resultaten på ett interaktivt sätt samt förutse framtida resultat. Tekniken möjliggör mer komplexa analyser som i vanliga fall kräver avancerad kompetens. Genom att frigöra tid från att hantera och bearbeta data kan därför användarna lägga mer fokus på att översätta resultaten till praktiken och hitta adekvata åtgärder.

Att bygga upp ett sådant system är i inledningsfasen kostsam och arbetsmässigt omfattande. Olika typer av data behöver samlas in, bearbetas och analyseras. Analysprocessen är iterativ och nytt data som tillkommer kan ge nya insikter och skapa nya samband. Därefter byggs upp ett system med koder som styr data för att automatisera processerna. Detta innebär att analyserna genomförs automatiskt så fort data uppdateras.

Nästa steg i arbetsprocessen är att visualisera analysresultaten. I visualiseringen utgår man från användarnas behov och förutsättningar. I samband med visualiseringen testar vi olika funktioner. Exempelvis vilka filter och valmöjligheter som användarna behöver för att förstå analysresultaten. När en prototyp är klar testar vi den med en eller flera användargrupper.

Efter det tar vi fram de stödtexter som behövs för att användarna ska kunna skapa mening och förståelse för analysresultaten. I sista fasen sker ytterligare justeringar som tillkommer när förskolor börjar använda dataanalys som en del av sitt systematiska kvalitetsarbete. Justeringarna kan handla om att förtydliga befintliga analyser eller att ta fram nya samband som är mer relevanta för deras verksamhet.

Initiativ 1 – Smartare kvalitetsuppföljning i förskolan

Problemformulering

Läroplanen i förskolan (Lpfö 18) ställer höga krav på kvalitet och utveckling i förskolan. Helsingborg stads förskolor inledde för några år sedan ett arbete mot målen i läroplanen under paraplybegreppet Lärandeidentitet. För att underlätta arbetet med att utveckla barnens lärandeidentitet förtydligades begreppet genom nio kriterier:

Vi vet att en utveckling i lärandeidentitet pågår när barnen:

- ✓ För fram åsikter och tankar för att påverka sin situation
- ✓ Uttrycker sitt eget perspektiv och förstår andras
- ✓ Samspekar och samarbetar med andra
- ✓ Gör självständiga val
- ✓ Resonerar och provar utifrån hypoteser
- ✓ Fördjupar sig över tid i samma aktivitet
- ✓ Provar nytt
- ✓ Uttrycker sina inre bilder
- ✓ Tar initiativ till och i lek

Innehållet i kriterierna kan tolkas och tillämpas på olika sätt. En för stor variation i hur kriterierna tillämpas kan leda till en stor spridning i barnens kunskaper när

de lämnar förskolan. För att undvika detta har vi formulerat följande frågeställningar att arbeta med:

- Hur kan vi garantera en likvärdig tolkning och implementering av kriterierna i lärandeidentitet?
- Hur kan vi få indikation på att alla barn har med sig de kunskaper som behövs för en bra start i skolan?

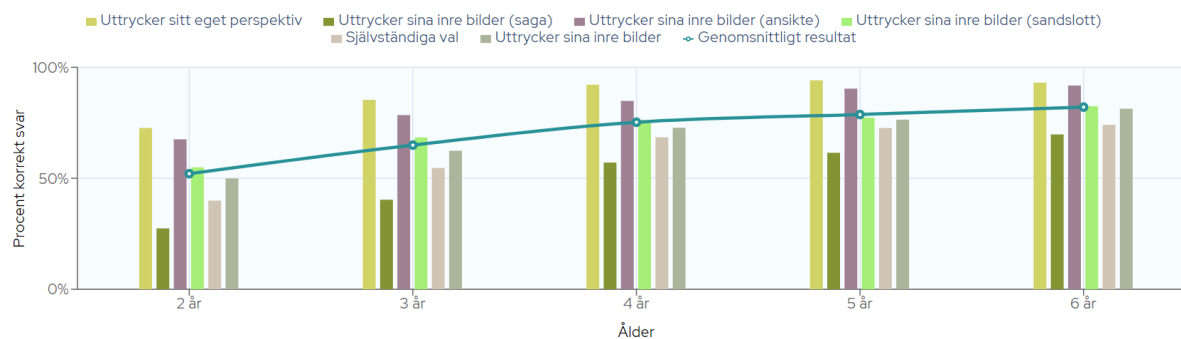
Metod

- Kollaborativt arbete med att skapa case-liknande uppgifter som fångar upp barnens kunskapsutveckling kopplat till kriterierna i lärandeidentitet
- Insamling och analys av data med hjälp av en mönsterigenkännande AI-modell
- Analys av resultat tillsammans med andra typer av data (såsom organisatoriska data, socioekonomisk bakgrund och närvaro) för att förstå hur undervisningen kan anpassas för att motsvara barnens behov i sin kunskapsutveckling.

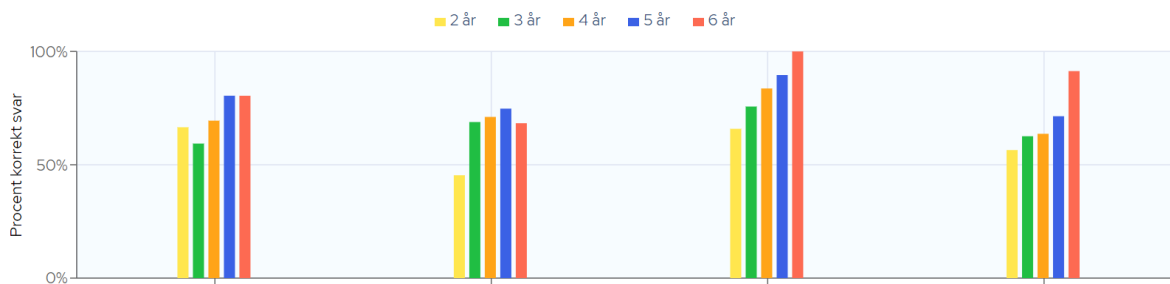
Resultat hittills

Under läsåret 21/22 har över tusen barn vid två tillfällen (en gång under hösten och en gång under våren) genomfört fem uppgifter kopplade till kriterierna i lärandeidentitet. Uppgifterna handlade om att göra självständiga val, uttrycka inre bilder och att uttrycka sitt eget perspektiv.

- Resultaten visar att barnens kunskapsnivåer och progression skiljer sig beroende på kriterium. I figur A visas resultat från läsåret 21/22. Aspekter av att uttrycka sina inre bilder ligger exempelvis lägre än självständiga val. Det finns även en variation i resultaten mellan förskolor som ligger inom samma område där resultaten har delats upp per åldersgrupp (se figur B).

Figur A Resultat från läsåret 21/22 uppdelat per fråga och ålder.

Figur B Resultat från ett förskolområde från läsåret 21/22 uppdelat per förskola och ålder.

- När resultaten analyseras i förhållande till socioekonomisk bakgrund framkommer att andel föräldrar med högskoleutbildning är starkare kopplat till höga resultat när det gäller barnens förmåga att resonera och förklara samt göra självständig val än till exempel att uttrycka sina inre bilder. Samtidigt är högre andelar utländsk bakgrund kopplat till lägre resultat när det gäller självständiga val och förmågan att resonera. Detta har implikationer för hur man lägger upp undervisningen för att möta barnens behov och få en likvärdig förskola.
- Personalomsättning och andel pedagoger med examen har hittills visat ett lägre samband med resultaten. Detta innebär att förskolor med olika andelar personalomsättning eller andel pedagoger med examen inte nödvändigtvis har olika resultat medan en ökning i sjukfrånvaro är kopplat till lägre resultat. Detta har implikationer för hur förskolor organiserar sin verksamhet för att stärka barnens kunskapsutveckling.
- Sambandsanalyser visar att personalomsättning, andel pedagoger med examen och resultat i medarbetarenkät visar inte några skillnader mellan förskolor med låg/hög socioekonomisk bakgrund. Men när det gäller sjukfrånvaro finns det en svag positiv samband med andel utländsk bakgrund och framförallt i förskolor som får uppbyggande medel. Pedagogernas sjukfrånvaro är alltså något högre i förskolor som får uppbyggande medel i jämförelse med de som inte får.
- Resultaten visar att barnens närvaro i förskolan har en positiv påverkan på resultaten. Barn som i genomsnitt är fler timmar i förskolan har högre resultat än de som är färre timmar i förskolan.
- Analyserna med AI visar att barnens ålder är den faktor som påverkar mest (har det starkaste prediktionsvärde) barnens kunskapsutveckling följt av föräldrarnas utbildningsnivå. Förutom ålder är alltså föräldrarnas utbildningsnivå den faktor som påverkar mest barnens utveckling. Förskolor med låg andel föräldrar med högskoleutbildning behöver därför fundera på hur de kan kompensera för det.

- Analysen av resultaten har även lett till kollegial utvecklingsdialog mellan pedagoger i olika områden. Kopplat till kriteriet resonera utifrån hypoteser och baserat på barnens svar har en utvecklingsdialog med temat mönster organiserats för att diskutera hur pedagoger arbetar med mönster i undervisning. Det har resulterat i en bättre samsyn i hur pedagoger kan utveckla barnens förmåga att resonera.